

יומא פרק שלישי אמר להם הממונה

(יומא כח, א)

משנה:

אמר להם הממונה (הוא הסגן): "צאו וראו (על החומה או על הגג) אם הגיע זמן השחיטה" (שחיטת התמיד, כלומר: אם האיר המזרח, שהשחיטה פסולה בלילה, כדכתיב (ויקרא יט, ו) בַּיּוֹם זִבְחֶם); אם הגיע – הרואה (זה שעלה לגג) אומר: "ברקאי!" (ברקאי - לשון צוהר, כמו למען הִיָּה לָהּ בָּרֶק (יחזקאל כא, טו) הָאִירוּ בָּרָקִים (תהלים עז, ט))!
מתיא בן שמואל אומר: "האיר פני כל המזרח עד שבחברון (עד שנראה הצוהר עד חברון)", והוא אומר "הן" (מפרש בגמרא).
ולמה הוצרכו לכך (לעלות לגג ולראות)?
שפעם אחת עלה מאור הלבנה (צמח תואר הלבנה סמוך לשחרית), ודימו (וחישבו) שהאיר מזרח ושחטו את התמיד והוציאוהו לבית השריפה (כשהבינו שנשחט בלילה) הורידו כהן גדול לבית הטבילה! (מפרש לה בגמרא)
זה הכלל היה במקדש: כל המיסך את רגליו (נקבים הגדולים, ולשון מיסך - כמו אֵילָן הַמִּיֶּסֶךְ עַל הָאֲרֶץ' (מיר נד, ב), לפי שהצריך לנקבים גדולים כורע על ברכיו ומכסה גופו את רגליו, וכן בשאול כתיב (שמואל א כד, ג) וְשָׁם מָעָרָה וַיָּבֹא שְׂאוּל לְהִסָּךְ אֶת רַגְלָיו) - טעון טבילה, וכל המטיל מים - טעון קידוש ידיים ורגלים (מן הכיור).

(יומא כח, ב)

גמרא:

תניא: 'רבי ישמעאל אומר: "ברק ברקאי"; רבי עקיבא אומר "עלה ברקאי" (האיר יותר מברק); נחומא בן אפקשיון אומר: "אף ברקאי בחברון"; מתיא בן שמואל הממונה על הפייסות אומר "האיר פני כל המזרח עד שבחברון"; רבי יהודה בן בתירא אומר "האיר פני כל המזרח עד בחברון ויצאו כל העם איש איש למלאכתו".'
אי הכי נגה ליה טובא?
לשכור פועלים קאמרינן (האי 'צאו איש למלאכתו' - לאו על הפועלים קאי, אלא בעל הבית שהוא משכים ביותר למצוא פועלים לשכור).

אמר רב ספרא: צלותיה דאברהם (תפלת הערב שלו) - מכי משחרי כותלי (חומות הפונות למזרח, שהלבינו מהנץ החמה הבאה מן המזרח ונוצצת עליהן, ובתחילת שבע שעות, שהחמה באמצע הרקיע בראש כל אדם - אינה עושה עמוד, אלא תחתיהן משחירין אותן הכתלים לפי שאין חמה נוצצת אלא בראש הכותל בעוביו, ומיצל חודו של שפת עוביו על זקיפת הכותל ומשחרת; מההיא שעתא נוטים צללי ערב, וקרוי 'ערב').

אמר רב יוסף: אנן מאברהם ניקום וניגמר (באת ללמדנו להיות זריזין כאברהם)?!

אמר רבא: תנא גמר מאברהם, ואנן לא גמרינן מיניה? דתניא: (ויקרא יב, ג) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יְמוֹל בָּשָׂר עֶרְלָתוֹ - מלמד שכל היום כשר למילה, אלא שהזריזין מקדימין למצות, שנאמר (בראשית כב, ג) וַיִּשְׁכֶּם אַבְרָהָם בְּבֹקֶר וַיַּחְבֹּשׁ וְאֵת חֲמֹרוֹ וַיַּקַּח אֶת שְׁנֵי נַעֲרָיו אֲתוֹ וְאֵת יִצְחָק בְּנוֹ וַיַּבְקֵעַ עֲצֵי עֵלָה וַיִּקֶּם וַיַּלְךְ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים).

אלא אמר רבא: רב יוסף, הא קא קשיא ליה, דתנן [פסחים פ"ה מ"א]: 'חל ערבי פסחים להיות בערב שבת, נשחט בשש ומחצה, וקרב בשבע ומחצה' (הוצרך למחרת תמיד של בין הערבים בכל יכולת לפי שפסחים נשחטו אחריו, וצריך לצלותן מבעוד יום, ואמרינן התם: מוקמינן ליה אדיניה, מכי ינטו צללי ערב, וקתני: 'נשחט התמיד בשש ומחצה'), (ואי מכי משחרי כותלי מיקרי 'בין הערבים') ונשחטיה מכי משחרי כותלי (דהיינו מתחלת שבע)?

מאי קושיא ודילמא כותלי דבית המקדש בשש ומחצה משחרי, משום דלא מכווני טובא (לא הוו זקופים בצמצום: לפי שהחומה היתה רחבה מלמטה, והולכת ומתקצרת ועולה, ולפיכך אין חודו של שפת עוביו למעלה מיצל על זקיפתו להשחירו עד שתימשך חמה למערב)?
אי נמי שאני אברהם, דאיצטגנינות גדולה היתה בלבו; (איצטגנינות - להיות בקי בהליכות המזלות ותחילות השעות, דהכי תניא בבבא בתרא (סו, ב) וְה' בָּרַךְ אֶת אַבְרָהָם כָּל הַיּוֹם) - איצטגנינות גדולה היתה בלבו, וכל מלכי מזרח ומערב משכימין לפתחו לשאול במזלות)
אי נמי משום דזקן ויושב בישיבה הוה, דאמר רבי חמא ברבי חנינא: מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם:
היו במצרים - ישיבה עמהם, שנאמר (שמות ג, טז) לֵךְ וְאֶסְפַּתְּ אֶת זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם יְדֹד אֱלֹהִים אֲבֹתֵיכֶם נִרְאָה אֵלֵי אֱלֹהִים אַבְרָהָם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב לֵאמֹר פֶּקֶד פְּקַדְתִּי אֶתְכֶם וְאֵת הָעֲשׂוֹי לָכֶם בְּמִצְרָיִם);

היו במדבר - ישיבה עמהם, שנאמר (במדבר יא, טז) [וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה] אֲסֵפָה לִי שְׁבָעִים
אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל [אֲשֶׁר יֵדְעֶתָ כִּי הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשֹׁטְרָיו וְלִקְחָתָם אֹתָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְהִתְיַצְבוּ שָׁם עִמָּךְ];
אברהם אבינו - זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר (בראשית כד, א) וַאֲבֹרָהֶם זָקֵן
בָּא בְּיָמָיו [וְהָיָה בְּרֹךְ אֶת אֲבֹרָהֶם בְּכָל];
יצחק אבינו - זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר (בראשית כז, א) וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק
[וַתִּתְּקֶנָּה עֵינָיו מֵרֹאשׁ וַיִּקְרָא אֶת עֲשׂוֹ בְנוֹ הַגָּדֹל וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֲגִנִי];
יעקב אבינו - זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר (בראשית מח, י) וַעֲיִנִי יִשְׂרָאֵל
כְּבָדוֹ מִזִּקְנָן [לֹא יוּכַל לָרְאוֹת וַיִּגַּשׁ אֹתָם אֵלָיו וַיִּשָּׁק לָהֶם וַיַּחֲבֹק לָהֶם];
אליעזר עבד אברהם - זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר (בראשית כד, ב) וַיֹּאמֶר
אַבְרָהָם אֶל עֲבָדָיו זָקֵן בֵּיתוֹ [הַמִּשְׁלָל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ שִׁים נָא יָדָךְ תַּחַת יָרְכִי];
המשל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ - אמר רבי אלעזר: שמושל בתורת רבו;
(בראשית טו, ב) [וַיֹּאמֶר אֲבֹרָהֶם ה' אֱלֹקִים מִה תִּתֶּן לִי וְאֲנֹכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי וְגוֹן מִשָּׁק בֵּיתִי] הוּא דְמִשָּׁק אֱלִיעֶזֶר -
אמר רבי אלעזר: שדולה ומשקה (נוטריקון של ד'-משק) מתורתו של רבו
לאחרים.
אמר רב: קיים אברהם אבינו כל התורה כולה, שנאמר (בראשית כו, ה) עָקֵב
אֲשֶׁר שָׁמַע אֲבֹרָהֶם בְּקִלִּי וַיִּשְׁמַר מִשְׁמֵרָתִי מִצְוֹתֵי חֻקֹּתַי וְתוֹרֹתַי;
אמר ליה רב שימי בר חייא לרב: ואימא שבע מצות (שנצטוו לשאר כל בני
נח, אבל תורה לא נתנה לו)?
הא איכא נמי מילה!
ואימא שבע מצות ומילה?
אמר ליה: אם כן, מִצְוֹתַי וְתוֹרֹתַי למה לי?
אמר רבא, ואיתימא רב אשי: קיים אברהם אבינו אפילו עירובי
תבשילין (שאינו הלכה למשה מסיני, אלא תקנת סופרים שעתידין לתקן), שנאמר וְתוֹרֹתַי:
אחת תורה שבכתב ואחת תורה שבעל פה.

מתיא בן שמואל אומר [האיר פני כל המזרח עד שבחרון] והוא אומר
הן:
מאן אמר 'הן'? אלימא הך דקאי אאיגרא הוא חלים, והוא מפשר
(פותר החלום, כלומר: הוא שואל הוא משיב)? אלא הך דקאי אארעא? מנא ידע?
איבעית אימא הך דקאי אארעא, ואיבעית אימא: הך דקאי אאיגרא:
איבעית אימא הך דקאי אאיגרא - אמר איהו (זה שעל הגג) "האיר פני
כל המזרח" ואמר ליה הך דקאי אארעא "עד שבחרון" (שאיילה היא)?
ואמר ליה איהו "הן";
ואיבעית אימא: הך דקאי אארעא (אמר "הן"; כיצד?) אמר איהו (הא דקאי
אארעא) "האיר פני כל המזרח?" (בלשון שאילה) ואמר ליה "עד שבחרון"
(זה אומר לו: עד שבחרון האיר), ואמר ליה "הן" (כך אני שואל) "ומצינו בתלמוד ירושלמי
(פרק שלישי הלכה ראשונה): כדי להזכיר זכות אבות מזכירין חברון),

ולמה הוצרכו לכך [שפעם אחת עלה מאור הלבנה, ודימו שהאיר מזרח ושחטו
את התמיד והוציאוהו לבית השריפה הורידו כהן גדול לבית הטבילה]:
ומי מיחליף (צימוח תימור חמה בצימוח תימור לבנה)? : והתניא: 'דבי אומר:
אינו דומה תימור של לבנה לתימור של חמה (עלות השחר): תימור של
לבנה מתמר ועולה כמקל (שנבקע ונראה כתמר זקוף, לשון וְתִימְרוֹת עֵשֶׂן (יואל ג, ג) על שם שזוקף
ועולה), תימור של חמה מפציע לכאן ולכאן.'

תנא דבי רבי ישמעאל: 'יום המעונן היה, ומפציע לכאן ולכאן'
(יום המעונן = הרקיע קשור בעבים, ואין התימור נראה בעד ערפל אלא במקום פיזור העבים במקומות הרבה,
בין עב לעב);
אמר רב פפא: שמע מינה (מדקאמר ביום המעונן נבקע במקומות הרבה): יומא דעיבא
- כוליה שמשא (אפילו במקום צל, שהחמה בוקעת בכל מקום ואינה יוצאת דרך חלון כנגד חלונות,
שהעבים עומדים בפניה, והיא מתפשטת עליהם ובוקעת בכל פיסוק שבהן).
למאי נפקא מינה?
לשטוחי עורות (לייבש);
אי נמי לכדדרש רבא: אשה לא תלוש (בפסח) לא בחמה ולא בחמי חמה.

אמר רב נחמן: זוהמא דשימשא (אותו חום של יום המעונן) קשי משימשא;
וסימניך: דנא דחלא [כלי של חומץ] (שפיה סתום יפה, שלא יצא ריחו ויחלוש; וכשאתה
נוקב נקב קטן - יוצא שם ריח חזק מאד; כך יום המעונן: מתוך שהחמה מכוסה, וחום שלה כבוס - נוקבת בכח

דרך נקב העבים) ; שברירי דשימשא (סנורים) (בראשית יט,יא) מתרגמין 'שברירי': שמש הנוקבת בכח
דרך נקב העבים קטנים, הנותן עיניו כנגד הנקב) קשו משימשא (קשים לו הסנורים יותר מן המסתכל
בחמה שבאור) ; וסימניך דילפא (קשה דלף היורד על האדם משאם נכנס כל גופו למים) ;

(יומא כט, א)

הרהורי עבירה (תאות נשים) קשו מעבירה (קשים להכחיש את בשרו יותר מגופו של
מעשה) , וסימניך ריחא דבישרא (המריח בשר צלי קשה לו ריח מאד, שמתאוה לו) ;
שילהי דקייטא (אלול, שהוא סוף הקיץ) קשיא מקייטא (קשה חומו מחום הקיץ של תמוז,
לפי שכבר נתחמם כל האויר וגוף הבריות בחום הקיץ שעבר עליו תמיד, מתחמם הוא עתה בחום קל -
ומזיקו) , וסימניך תנורא שגירא (תנורא שהוסק ביום פעמים ושלש, חם הוא ונוח להסיקו
בעצים מועטים) ;

אישתא דסיתוא (קדחת של ימות החורף מחממות את החולה) קשיא מדקייטא (בידוע
שהוא קשה מאד יותר מקדחת המבערת בימות הקיץ) , וסימניך תנורא קרירא (צריך עצים
מרובים להסיקו, אף זה שהאויר צונן והגוף צונן והחולי מבעירו - בידוע שהוא חולי קשה) .
מיגמר בעתיקתא (מי שלמד, והסיח דעתו ושכח) קשיא מחדתא (קשה לחזור וללמוד מה
ששכח, יותר ממה שלא למד) , וסימניך טינא בר טינא (טיט שגובלים אותו מטיט חומר
כותל יסן - קשה לגבלו יותר מטיט של עפר חדש) .

אמר רבי אבהו : מאי טעמא דרבי (דאמר תימור של חמה מפצע) ?
דכתיב (תהלים כב,א) לַמִּנְצָח עַל אֵילַת הַשָּׁחַר [מְזֻמּוֹר לְדָוִד] : מַה אֵילָה זֶה ('אילה' לאו דווקא
נקט, שהרי אין קרנים לנקיבה) קרניה מפצילות לכאן ולכאן - אף שחר זה
מפציע לכאן ולכאן .

אמר רבי זירא : למה נמשלה אסתר לאילה ? (במסכת מגילה (טו,ב) אמרינן דאסתר
אמרה מזמור זה: כיון שהגיעה לבית הצלמים נסתלקה הימנה שכינה - אמרה אֵלִי אֵלִי לְמַה עֲזַבְתָּנִי [נשם פסוק ב])
- לומר לך: מה אילה רחמה צר וחביבה על בעלה כל שעה ושעה
כשעה ראשונה - אף אסתר היתה חביבה על אחשורוש כל שעה ושעה
כשעה ראשונה .

א"ר אסי למה נמשלה אסתר לשחר ? - לומר לך: מה שחר סוף כל
הלילה - אף אסתר סוף כל הנסים .
והא איכא חנוכה ?

ניתנה לכתוב קא אמרינן .

הניחא למאן דאמר אסתר ניתנה לכתוב, אלא למאן דאמר אסתר לא
ניתנה לכתוב מאי איכא למימר ?

(פלוגתא במסכת מגילה (ט,ז) : איכא למאן דאמר מטמאה את הידים, ואיכא למאן דאמר דאינה מטמאה את
הידיים, דלאו 'ספר' היא)

מוקים לה כרבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר (כלומר: דריש להאי שחר
כרבי בנימין בר יפת), דאמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר: למה
נמשלו תפלתן של צדיקים כאילת (דהאי 'שחר' לשון תפלה הוא דריש ליה, כמו רוחי
בְּקַרְבִּי אֶשְׁחָרְךָ (ישעיה כו,ט): למנצח על התפלה שהיא כאילת) ? - לומר לך: מה אילה זו כל
זמן שמגדלת קרניה מפצילות (בכל שנה ושנה נוסף בה פיצול אחד) - אף צדיקים
כל זמן שמרבינן בתפלה תפלתן נשמעת .

שחטו את התמיד [והוציאוהו לבית השריפה הורידו כהן גדול לבית הטבילה] :
אימת (קא סלקא דעתייה ז'הורידו כהן גדול לבית הטבילה' - סיפא דמתניתין הוא, וביום שטעו לשחוט את
התמיד בלילה קאמר ז'הורידו כהן גדול לבית הטבילה' לשחוט תמיד אחרי הטבילה; אימת הוה האי
טעות) ? : אילימא בשאר ימות השנה (דלאו יום הכפורים, ובסוף אחד מן החדשים כשהלבנה
צומחת סמוך לעלות השחר) - לא סגיא (לא דיי עבודת שאר ימים) דלאו כהן גדול ?
אלא ביום הכפורים ? מאור הלבנה מי איכא (לצמוח סמוך לשחר) ?
הכי קאמר (ז'הוציאוהו לבית השריפה' מסקנא דמילתא הוא, ז'הורידו כהן גדול' מילתא באפיה נפשיה
היא, ומהדר לאורויי בסדר עבודה דיום הכפורים, והכי קאמר) : וביום הכפורים, כי אמר
(כשהרואה אומר) "ברק ברקאי" - הורידו כהן גדול לבית הטבילה (היו
מורידין כהן גדול ביום הכפורים לבית הטבילה שחרית) .

תני אבהו דרבי אבין : 'לא זו בלבד אמרו (לא זבח לבדו שנשחט בלילה אמרו
'ישרף'), אלא אף מליקת העוף וקמיצת מנחה כלילה - תשרף' (דגמרי להו
משחיטה, דמליקת העוף וקמיצת מנחה - במקום שחיטת הזבחים הם) .
בשלמא עולת העוף, מאי דהוה הוה (אי אפשר להחזירה) ! אלא קומץ ,

(יומא כט, ב)

נהדרה ונהדר ונקמצה ביממא ?!

הוא תני לה (להא מתניתין) והוא אמר לה (האי תירוצא מדעתו) : כלי שרת
מקדשין אפילו שלא בזמנו (והקומץ טעון מתן כלי, וכיון שקידש הקומץ בכלי לשם קומץ -
אינו חוץ להיות טבל כמנחה שלא נקמצה; ועל כרחיה - מאחר שזה קרוי קומץ - אינך הווי שירים) .
מיתבי : 'זה הכלל : כל הקרב ביום (כגון המנחות והלבונה והדם והקטורת) -
קדוש ביום (בכלי שרת ביום, ויקדש קדושת הגוף), וכל הקרב בלילה (כגון מנחת
נסכים, דאמר מר: (מנחות מד, ב) ומנחתם ונסכיהם [במדבר כט, יח] - אפילו בלילה) - קדוש (בכלי שרת
קדושת הגוף) בלילה (אם נתנו בהן בלילה), וכל הקרב בין ביום ובין בלילה
- קדוש בין ביום ובין בלילה'; קתני מיהת 'כל הקרב ביום קדוש
ביום', ביום - אין, בלילה - לא (אינו קדוש) !
דילמא אינו קדוש (להיות כשר) ליקרב, אבל קדוש (להיות מוכשר באותה קדושה)
ליפסל (בטבול יום, ובמחוסר כפורים אם נגע בו, וביוצא אם יצא, ובלילה אם לן, וזו - גם היא נפסלת
בלילה, דקיימא לן בזבחים (א, פז): עמוד השחר עושה לינה ונפסלת קמיצת לילה, שאין חוץ עוד לטבלה) .
מתיב רבי זירא [ההתחלה דומה לתוספתא מנחות פ"א ה"ח [צוקרמנדל]] : 'סידר את הלחם ואת
הבזיכין אחר השבת והקטיר את הבזיכין בשבת - פסולה (שלא נסדרה
בשבת לעמוד שם שבעת ימים כמשפטם, והרי היא מחוסרת זמן*) ; כיצד יעשה? יניחנו (על
השלחן עד) לשבת הבאה : שאפילו עמדה על השלחן ימים רבים אין בכך
כלום'

(*ולי נראה דלא גרסינן 'פסולה', דהא מסקנא דשמעתין לא חשיב סידור יום ראשון סידור אלא
כסידור הקוף, וכמונח בקופסא דמי, ולמה יפסול הלחם בהקטרת הבזיכין? והלא לא קידש השלחן
ללחם כלל אלא אם כן פירקו בשבת הבאה, ויחזור ויסדרנו! והכי מוכח נמי מדקתני 'כיצד יעשה' -
אלמא יש תקנה לדבר, והכי נמי גריס בפירוש רבי חנינא איש רומי: מתיב רבי זירא כו' והקטיר
הבזיכין בשבת כיצד יעשה וכו', ורבותא הוא דנקיט: אף על גב דהקטיר הבזיכין בשבת כמו שרגילין
לעשות - יביא בזיכין אחרים ויסדר עם הלחם!)

- ואמאי (כיון דכלי שרת מקדשין שלא בזמנו ליפסל) ? תקדוש (ויקדש השלחן את הלחם מאחד
בשבת ליפסול בסידור שלא בזמנו) ותיפסל ?
אמר רבא : מאן דקא מותיב שפיר קא מותיב, ואבוב דרבי אבין
(דמותי ליה מיניה, לאו שמעתתא דאמוראי אמר, דנימא דאיתותב, אלא) נמי מתניתא קאמר
(וצריכין אנו ליישב דלא ליקשו מתניתא אהדדי, ותצנינוה הכי) : וקסבר (תנא דאבוב דרבי אבין)
לילה אין מחוסר זמן (הואיל והיתה ראויה ליקדש בכלי שרת שחרית, הלכך כלי שרת מקדשין
הקומץ בלילה), (אבל) יום מחוסר זמן (דבר שאין זמנו היום עד מחר, והרי הוא מחוסר זמן
יום שלם - הוי חסרון זמן, וכל שכן זה שאינו זמנו לקדש עד יום השבת) .
[וקשה:] כי מטי בי שמש (דלילי שבת, שהיא ראויה לקדש מחר) - תקדוש (על
השלחן, דקאמרת לילה אין מחוסר זמן) ותפסול (משום סידור לילה, ולשחרית נפסל בלינה) ?
אמר רבינא : שקדם וסלקו (סמוך לחשיכה ערב שבת) !
מר זוטרא - ואיתימא רב אשי - אמר : אפילו תימא בשלא קדם
וסלקו : כיון שסדרו שלא כמצותו (בחסרון זמן) - נעשה כמו שסדרו
הקוף (שלא מדעתו, שהרי נסדר קודם ליל שבת על השלחן בשעה שהוא מחוסר זמן; דלא דמי לקומץ
שנקמץ בלילה ולחם שנסדר בליל שבת, דלאו מחוסר זמן הוא, וקדוש ליפסל, ועתה בשבת כשמגיע זמן עריכת
לחם הפנים - הכהן יכנס שחרית ויסלק, ויסדר שנית) וכשמגיע זמנו אין השלחן מקדשו עד שיטלקנו ממנו,
ויחזור ויסדרנו) .

זה הכלל היה במקדש [כל המיסך את רגליו טעון טבילה, וכל המטיל מים
טעון קידוש ידים ורגלים] :
בשלמא רגלים, משום ניצוצות; אלא ידיים מאי טעמא?
אמר רבי אבא : זאת אומרת

(יומא ל, א)

מצוה לשפשף (בידו ניצוצות של מי רגלים הניתזין על רגליו, שלא יצא בהן חוץ) .
מסייע ליה לרבי אמי, דאמר רבי אמי : אסור לאדם שיצא בניצוצות
שעל גבי רגליו מפני שנראה ככרות שפכה (שאין מי רגליו מקלחין אלא שותתין),
(וכרות שפכה אינו מוליד) ומוציא לעז על בניו שהן ממזרים (ויאמרו על בניו
שאינם שלו) .
אמר רב פפא : צואה במקומה (בנקב פי הטבעת) - אסור לקרות קראית
שמע .
היכי דמי? אי דנראית - פשיטא! אי דלא נראית - לא ניתנה
תורה למלאכי השרת!
לא, צריכא דיושב ונראית עומד ואינה נראית .

ומאי שנא מצואה על בשרו, דאיתמר: צואה על בשרו, או שהיו ידיו בבית הכסא (מחיצה מפסקת, ובית הכסא לפניו מהמחיצה, וזה הכניס ידיו דרך חור שבמחיצה): רב הונא אמר מותר לקרות קראית שמע, ורב חסדא אמר אסור לקרות קראית שמע (משום כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך (תהלים לה')); (טעמא משום כל עצמותי, אבל משום זוהמת הריח - לא, וקשיא לרב פפא מתרוייהו) ! ? במקומה נפיש זוהמא (שחמה היא, שלא יצאה לאויר, ולא נתפזר ריחה), שלא במקומה לא נפיש זוהמא.

תנו רבנן [דומה לתוספתא ברכות פ"ד ה"א [ליברמן]]: 'הלכה בסעודה (כלומר: הלכה זו אמרו בהלכות סעודה): אדם יוצא להשתין מים - נוטל ידו אחת (שיצא מתוך הסעודה להשתין מים, נוטל ידו אחת: אותה ששיפשוף בה ניצוצות) ונכנס; דיבר עם חבירו והפליג (שהה) - נוטל שתי ידיו (דכיון שהפליג שעה אחת או שתיים - הסיח דעתו מסעודתו, ולא נזהר לשמור ידיו, והן עסקניות) ונכנס; וכשהוא נוטל - לא יטול מבחוץ ויכנס מפני חשד (שלא יאמרו עליו לא נטל), אלא נכנס ויושב במקומו ונוטל שתי ידיו ומחזיר הטפית על האורחין.' (הכי גרסינן לה בתוספתא [פרק רביעי] דברכות: טפוח - פך שיוצקין ממנו מים על הידים - מחזירו על האורחים המסובין, והשמש מחזירו עליהן, ואומר: "יש בכס הצריך ליטול"?; ואין זאת אלא להודיע שנטל זה שהכניס את ידיו); אמר רב חסדא: לא אמרן (דלא יטול בחוץ) אלא לשתות (שאינו צריך עוד לאכול אלא לשתות הוא נכנס: שהיו רגילין להאריך לשתות בשתיה אחר המזון), אבל לאכול - נוטל מבחוץ ונכנס (ומיהו צריך ליטול שמא יתן פרוסה לתוך פיו), דמידע ידיע דאנינא דעתיה (ולא חשדי ליה). אמר רב נחמן בר יצחק: ואנא אפילו לשתות נמי מידע ידיע דאנינא דעתאי.

משנה:
אין אדם נכנס לעזרה לעבודה - אפילו טהור - עד שיטבול ('לעבודה' לאו דוקא, דאין אדם נכנס לעזרה עד שיטבול, וטעמא מפרש בגמרא);
חמש טבילות ועשרה קדושים טובל כהן גדול ומקדש בו ביום (יליף לה בגמרא), וכולן בקדש, על (על גג לשכת) בית הפרוה - חוץ מזו בלבד (הראשונה, שאינה באה חובה ליום הכפורים, דהא כל יומא נמי איתא, אבל טבילות הבאות חובה ליום הכפורים - כתיב בהן ורחץ את בשרי במים במקום קדוש בעניינא ד'אחרי מות' [ויקרא טז, כד]);
פרסו סדין של בוך בינו לבינו העם.

גמרא:
'שאלו את בן זומא: טבילה זו (של כל שחרית) - למה (לטהור)?
אמר להם: ומה המשנה מקודש לקודש וממקום שענוש כרת למקום שענוש כרת (כהן גדול בחמש עבודות ביום הכפורים, המשתנות מחוץ לפניו ומפנים לחוץ, ששני המקומות קדש ועל שניהן ענוש כרת הנכנס בטומאה) טעון טבילה (בין עבודה לעבודה, כדיליף בפרקין [יומא לב, א], וזה הבא מביתו לעזרה, שהוא מחול אל הקדש), המשנה מחול לקודש וממקום שאין ענוש כרת למקום שענוש כרת - אינו דין שטעון טבילה?
רבי יהודה אומר: (אין כאן חובה מן התורה, אלא) סרך טבילה היא זו (לסרך ולתפוש בשם טבילה), כדי שיזכור טומאה ישנה שבידו ויפרוש (כדי לעלות על לב שאין טבילה אלא לטמאין, ולתת ללבם אם יש טומאה עליו ויזכור טומאה ישנה שיש עליו ושכחה, ויפרוש מלבא לעזרה היום עד שיעריב שמשו אחר הטבילה, ולא יעבוד היום).'
במאי קא מיפלגי?

(יומא ל, ב)
באחולי עבודה (אם לא טבל שחרית ועבד) קא מיפלגי: לבן זומא (דאמר דאורייתא היא, שהרי ניתן קל וחומר לידרש) מחיל עבודה (הוא עבודתו מחוללת), לרבי יהודה (דאמר דרבנן היא) לא מחיל עבודה.
ולבן זומא - מי מחיל? והתניא (והא מכהן גדול ביום הכפורים יליף לה): 'כהן גדול שלא טבל ולא קידש (ביום הכפורים) כין כגד לכגד (בין בגדי זהב לבגדי לבן שהוא משנה בה) ובין עבודה לעבודה - עבודתו כשוה, אחד כהן גדול ואחד כהן הדיוט שלא קידש ידיו ורגליו שחרית ועבד עבודה עבודתו פסולה (בפרק שני דזבחים (יט, ב) ילפינן דכשלא רחץ ידים ורגלים - מחלל עבודה) !'

אלא למיקם בעשה קא מיפלגי: לבן זומא קאי בעשה (מקל וחומר דכהן גדול שעובר בעשה, כדכתיב (ויקרא טז, ט) וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת בָּשָׁרוֹ וּלְבָשָׁם), לרבי יהודה לא קאי בעשה.

ומי אית ליה לרבי יהודה האי סברא (דמתניתין: שיהיו כל הנכנסין לעזרה צריכין טבילה)? והתניא (נפסדא מצורע פרשתא ג' פרק ג' ה"ד): 'מצורע' (בשמיני שלו) טובל (אף על פי שטבל בשביעי, כדכתיב (ויקרא יד, ט) וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי יִגְלַח אֶת כָּל שְׁעָרוֹ אֶת רֹאשׁוֹ וְאֶת זָקְנוֹ וְאֶת גְּבִת עֵינָיו וְאֶת כָּל שְׁעָרוֹ יִגְלַח וְכִבֵּס אֶת בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת בָּשָׁרוֹ בַּמַּיִם וְטָהַר - חוֹזֵר וטובל בשמיני כשמביא קרבנותיו) ועומד בשער ניקנור (להכניס ידיו ורגליו בפנים למתן בהונות מדם האשם ושמן הלוג); לרבי יהודה אומר: אינו צריך טבילה, שכבר טבל מבערב'!!?

ההוא כדתני טעמא: 'שכבר טבל מבערב' (רבי יהודה לטעמיה, דאמר: אין טבילת שחרית הבאים לעזרה אלא לזכור טומאה ישנה, וזה אין צריך לכך - שהרי טבל אמש לכל טומאה שעליו). ודקארי לה מאי קארי לה (מי שעוסק במשנה זו להשיב ממנה בבית המדרש למה נתעסק, הלא טעם מפורש בה)?

משום דקא בעי למרמא אחריתי עליה: 'לשכת המצורעין' (למה נקראת לשכת מצורעים?) - ששם מצורעין טובלין (בשביל שמכניסין בהונותיהן לעזרה); לרבי יהודה אומר: לא מצורעין כלבד אמרו, אלא כל אדם (הנכנס לעזרה) (מדקאמר 'כלבד' - מכלל דאית ליה טבילה במצורע)!!

לא קשיא: הא דטביל (מבערב לצרעתו), הא דלא טביל. אי דלא טביל - הערב שמש בעי!!?

אלא אידי ואידי דטביל, הא דאסח דעתיה, הא דלא אסח דעתיה. אי אסח דעתיה (משמירת גופו) - הזאת שלישי ושביעי בעי (שמא נכנס לאהל המת ולא שם אל לבו), דאמר רבי דוסתאי בר מתון אמר רבי יוחנן: הסח הדעת צריך הזאה שלישי ושביעי!

אלא אידי ואידי דלא אסח דעתיה, ולא קשיא: הא דטביל על דעת ביאת מקדש, הא דלא טביל על דעת ביאת מקדש;

ואי בעית אימא תני 'לא מצורעין אמרו אלא כל אדם' [בבלי 'בלבד'];

רבינא אמר: רבי יהודה לדבריהם דרבנן קאמר להו: לדידי מצורע אין צריך טבילה (שכבר טבל); לדידכו אודו לי איזי מיהת, דלא מצורעין כלבד אמרו אלא כל אדם! ורבנן?

מצורע דייש בטומאה (אותה טומאה [צרעת], והורגל עד עכשיו ליגע בטומאה, לפיכך הוא בחשש טומאות, שמא אחר טבילה נגע), כל אדם לא דיישי בטומאה.

אמר ליה אביי לרב יוסף: נימא רבנן דפליגי עליה דרבי יהודה (במתניתין קמייחא, דקתני מצורע טובל ועומד וכו') - כבן זומא סבירא להו (דאמר דאורייתא היא לכל אדם, הילכך לא שנא טבל מבערב ולא שנא לא טבל, ולא היינו רבנן דמתניתין, דפליגי עליה במשנה דמדות), והאי דקתני 'מצורע' - להודיעך כחו דרבי יהודה? או דילמא (או דילמא חדא תנא היא, ו) שאני מצורע דייש בטומאה?

אמר ליה: שאני מצורע דייש בטומאה.

אמר ליה אביי לרב יוסף: לרבי יהודה, דאמר (מפני) סרך טבילה (בעלמא) היא זו,

(יומא לא, א)

חוצץ (פסלה בה חציצה כשאר טבילות) או (דילמא כיון דאינה באה אלא להזכירו על הטומאה ישנה ולא לטהר בה היא באה) אינו חוצץ (לא פסלה בה חציצה)?

אמר ליה: כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון;

אמר ליה אביי לרב יוסף: ביאה במקצת שמה ביאה או לא?

אמר ליה: בהונות יוכיחו, שהן ביאה במקצת, ותניא 'מצורע טובל ועומד בשער ניקנור'.

איבעיא להו: מהו שיעשה סכין ארוכה (לפטור עצמו מן הטבילה ויעמוד חוץ לעזרה ויושיט ידו לפנים) וישחוט? (מי מיפטר בהכי מן הטבילה? או דילמא בעי טבילה? ולענין הכשירה דקרובן לא קא מיבעיא ליה: דאף על גב דעמד מבחוץ ושחט - כשירה, דתניא בזבחים (לבב) בן הקר לפני ה' (ויקרא אה) - ולא שוחט לפני ה')?

תיבעי לבן זומא (דמחמיר בה), תיבעי לרבנן דפליגי עליה דרבי יהודה (ואמר: כל אדם לא בעו טבילה);

תיבעי לבן זומא: עד כאן לא מחייב בן זומא אלא לגואי (הנכנס לה), אבל לבראי לא? או דילמא אתי לאימשוכי?

תיבעי לרבנן דפליגי עליה דרבי יהודה: עד כאן לא קאמרי רבנן
התם דלא קא עביד עבודה, אבל הכא דקא עביד עבודה – לא? או
דילמא לא שנא?
תיקו.

חמש טבילות ועשרה קידושין טובל:
תנו רבנן: 'חמש טבילות ועשרה קידושין טובל כהן גדול ומקדש
בו כיום, וכולן בקודש בבית הפרוה, חוץ מראשונה שהיתה בחול
על גבי שער המים, וכצד לשכתו היתה.' אמר אביי: שמע מיניה
עין עיטם (ממנו באה אמת המים לבית טבילת שער המים שעל החומה*) גבוה מקרקע
עזרה עשרים ושלש אמות (כמדת גובה שער המים, ובנין כלי של שלש אמות מלמעלה להחזיק
ארבעים סאה: שאי אפשר למים לעלות להר שהוא גבוה ממקום שנובעין שם), דתנן [מדות פ"ב מ"ג]:
'כל הפתחים שהיו שם גובהן עשרים אמה ורחבן עשר אמות, חוץ
משל אולם (שגבהו ארבעים ורחבו עשרים) ורחץ [נחץ] פתחים – במי מקוה; כל בשרו – מים שכל
גופו עולה כהן, וכמה הן? – אמה על אמה כרום שלש אמות,
ושיערו חכמים מי מקוה ארבעים סאה.'
(*ולפי ענין המקראות נראה לי שהוא מעיין מי נפתחו האמור בספר יהושע (טו, ט; יח, טו), שמשם
הגבול משפיע ויורד למזרח ולמערב, והוא הגבול בכל ארץ ישראל; והן מילתא דאביי – משום
דאמרינן בזבחים (נדב) סבור למיבנייה לבית המקדש בעין עיטם, אמרי: ניוחתי ביה פורתא, דכתיב
(דברים לג, יב) ויבין כתפיו שכן – דשמעינן מיניה שהוא גבוה מן הכל, ולא פריש מנא ליה, ופריש ליה
אביי הכא.)

(יומא לא, ב)
והא איכא אמה (עובי) תקרה (על חלל השער), ואמה מעזיבה (של טיט וחול
מגובל יחד, להיות המים נוחין שם, לבד עומק החלל שלש אמות שחשבת)?
שערים דבית המקדש, כיון דשישא נינהו – (תקרה שלהן) במשהו עבדי
להו.
והא איכא האיך משהו?
כיון דלא הואי אמתא – לא חשיב לה.

פרסו סדין של בוך וכו':
מאי שנא של בוך?
כדאמר רב כהנא: כדי שיכיר שעבודת היום כבגדי בוך (שיש היום עליו
עבודה שהיא בבגדי בוך, לפי שאינו רגיל לשרת בלא שמנה בגדים, ויש מהן של זהב כגון ציצץ וחשן ואפוד
ופעמוני המעיל) – הכא נמי שיכיר שעבודת היום כבגדי בוך.

משנה:
פשט ירד וטבל, עלה ונסתפג (מתעטף באלונטית של בגד לספוג מים שעל בשרו; 'ונסתפג'
= ונתקנח);
הביאו לו בגדי זהב ולבש וקידש ידיו ורגליו (מן הכיור, כדיליף לקמן ניומא
לבא) שצריך לכל חליפות בגדי היום קידוש לפשיטה קידוש ללבישה; וטבילה ראשונה זו שהפשיטה של בגדי
חול היא – לא הוצרך לקדש על הפשיטה);
הביאו לו את התמיד – קרצו (מפרש בגמרא) – ומירק אחר שחיטה על
ידו (וגמר כהן אחר שחיטה; לפי שאין קבלת הדם כשירה אלא בכהן גדול, וצריך למהר ולקבל; 'על ידו' =
בשבילו, כמו: 'קוצץ אדם על ידי עצמו' (בבא מציעא צג, א), אי נמי: 'על ידו' = לשון אחריו, וסמוך לו, והרבה יש
בספר עזרא: על ידו החזיק פלוני את החומה (נחמיה ג, פסוק ח ועוד פסוקים));
קבל את הדם, וזרקו;
נכנס להקטיר קטורת של שחר ולהיטיב את הנרות, ולהקריב את
הראש ואת האברים והחביתין ואת היין;
קטורת של שחר היתה קריבה בין דם לאברים (בגמרא מפרש); של בין
הערכים – בין איברים לנסכים;
אם היה כהן גדול זקן או איסטניס – מחמין לו חמין (מבערב יום
הכפורים) ומטילין (ביום הכפורים) לתוך הצונן (לתוך חקק בנין בית טבילתו) כדי
שתפיג צינתו (להמיר מיד צינתו במקצת, כמו ויפג לבו (בראשית מה, כו) מפיגין טעמן (ביצה יד, א); וריחו
לא נמר (ירמיה מח, יא) מתרגמין: וריחו לא פג).

גמרא:

אמרוה רבנן קמיה דרב פפא (תלמידי דרב פפא אמרו כך לפניו) : הא (מתניתין, דלא תנן בה שני קידושים בטבילה ראשונה) - דלא כרבי מאיר (דפליג במתניתין בטבילה שניה אדרבנן שהיו מקדימין קידוש לפשיטה, והוא הקדים פשיטה לקידוש, דתנן, רבי מאיר אומר: פשט וקידוש, ושמעין מיניה דסבירא ליה דשני קידושין שהוצרך הכתוב בין בגד לבגד כדיליף לקמן - תרוייהו משום לבישת בגדים המתחלפים תחת הראשונים הוא, וקאמר: מתניתין לאו דכוותיה תנן), דאי רבי מאיר - כיון דאמר תרי קידושי אלבישה עביד להו, הכא (בטבילה ראשונה) נמי ליעביד תרי קידושי אלבישה (דהא בגדי קדש הוא בא ללבוש) !

אמר להו רב פפא: בין לרבנן בין לרבי מאיר, חד אפשרי דבגדי קודש, וחד אלבישה (והלכך, הכא דפשיטה דבגדי חול היא - לא בעיא קידוש, והכא גבי טבילה שניה, שנחלק רבי מאיר להקדים פשיטה לקידוש - לאו משום דסבירא ליה קידוש ראשון שכל טבילה מחמת לבישה בא) ; והכא בהא (בגזירת הכתוב) קא מיפלגי : ופשט ורחץ ורחץ ולבש (ויקרא טז, כג) ופשט את בגדי הַבַּד אֲשֶׁר לְבַשׁ בָּבֹאוּ אֶל הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם וסמיך ליה [ויקרא טז, כד] ורחץ את בָּשְׂרוֹ בְּמִים בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ וְלִבַּשׁ אֶת בְּגָדָיו וְהָטִיל הַכֶּתוֹב בֵּין פְּשִׁיטָה לְלִבִּישָׁה, והאי ורחץ - דרשינן ליה לקמן לענין קידוש, וילפינן מיניה תרי קידושי: דשדינן ורחץ אופשט ואולבש, כאילו כתיב ורחץ תרי זימני) : רבי מאיר סבר: מקיש פשיטה ללבישה (מקיש קידוש פשיטה לקידוש של לבישה) : מה לבישה לובש ואחר כך מקדש (קידוש השני, כדאמרין לקמן: הכל מודים בקידוש שני כשהוא לבוש מקדש, ויליף לה מקראי) - אף (קידוש של) פשיטה פושט ואחר כך מקדש ; ורבנן סברי: מקיש פשיטה ללבישה: מה לבישה כשהוא לבוש מקדש (ולדברי הכל קידוש בתרא אחר לבישה), אף פשיטה כשהוא לבוש (בגדים שהוא בא לפשוט) מקדש (ואחר כך פושט) .

אמרו ליה רבנן לרב פפא: ומי מצית אמרת הכי (דלא מצריך רבי מאיר אטבילה ראשונה תרי קידושי) ? והתניא: 'פרסו סדין של כוץ כינו לבין העם, פשט וירד וטבל עלה ונסתפג; הביאו לו בגדי זהב ולבש וקידש ידיו ורגליו; רבי מאיר אומר: פשט וקידש ידיו ורגליו וירד וטבל עלה ונסתפג; הביאו לו בגדי זהב ולבש וקידש ידיו ורגליו' (וגם טבילה ראשונה תניא, מדלא מצרכו ליה רבנן אלא חד קידוש! אלא טעמא דרבי מאיר משום דקסבר תרוייהו משום בגדים שהוא לובש הוה) !

אמר להו: אי תניא (בהדיא, דמצריך ליה תרי קידושי) - תניא (ומההיא איכא למשמע דטעמא דרבי מאיר משום תרוייהו אלבישה, אבל אי לא אשכחיתו מתניתין בהדיא - לא הוה שמעין ליה מפלוגתא דטבילה שניה, דמתניתין איכא לפרושי כדאמרין להו) .

בשלמא לרבי מאיר - היינו דמשכחת לה

(יומא לב, א)

עשרה קידושי (לחמש טבילות), אלא לרבנן תשעה הו (דחסרא ליה טבילה ראשונה חד קידוש) ?

אמרי לך רבנן: קידושא בתרא (קידוש עשירי החסר כאן) - כי פשיט בגדי קדש ולביש בגדי חול (כשגמר עבודת כל היום ופושט בגדי קודש, ולובש בגדי חול) עביד ליה התם (כשבא לפשוט בגדי קודש: דלדין סבירא לן קידוש חד אפשרי וחד אלבישה, ולרבי מאיר לא מקדש מידי, שהרי אינו בא ללבוש בגדי קודש) .

תנו רבנן [ספרא אחרי מות פרשתא ד פרק ו הלכה ב] : ' (ויקרא טז, כג) וּבָא אֶהְיֶה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד [ופשט את בגדי הַבַּד אֲשֶׁר לְבַשׁ בָּבֹאוּ אֶל הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם] (נאמר אחר שגמר הקטרה ומתן דמים פר ושעיר) ; למה הוא בא (אל ההיכל - הרי גמר עבודתו? אף במקרא זה לא פירש מה יעשה לשם) ? - אינו בא אלא להוציא את הכף ואת המחתה (שהניח בין הבדים, כדכתיב [ויקרא טז, יג] וַיִּנֶּחַן אֶת הַקֶּטֶר עַל הָאֵשׁ לִפְנֵי ה' וְכִסָּה עֵנַן הַקֶּטֶר אֶת הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עַל הָעֹדוֹת וְלֹא יָמוּת) ; שכל הפרשה כולה נאמרה על הסדר (נאמרו המקראות על סדר העבודות המתחלפות: כסידרן בפרשה כך סדר עבודתם) חוץ מפסוק זה (שכתב הוצאת כף ומחתה עם עבודות הפנימיות, ולא הפסיק עבודת אֵילֹו ואיל העם בנתיים, והיה לו לכתוב בתחילה [ויקרא טז, כד] וַיֵּצֵא וַעֲשֶׂה אֶת עֹלֹתוֹ וְאֶת עֹלֹת הָעֵם וְכַפֵּר בַּעֲדוֹ וְבַעֲד הָעֵם, ואחר כך וּבָא אֶהְיֶה לְהוֹצִיא כָף מִמֶּחְתָּהּ, ואחר כך וּפִשְׁט אֶת בְּגָדֵי הַבַּד ... וְהִנִּיחָם שָׁם וְרָחַץ אֶת בָּשְׂרוֹ בְּמִים בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ וְלִבַּשׁ אֶת בְּגָדָיו: שמונה של כל השנה, ועשה המוספין ותמיד של בין הערבים) .

מאי טעמא (צריך להפסיק באילו ואיל העם בין עבודת היום להוצאת כף ומחתה) ?

אמר רב חסדא: גמירי (הלכה למשה מסיני) : חמש טבילות ועשרה קידושי טובל כהן גדול ומקדש בו ביום, ואי כסדרן (של עבודות כתיב מקרא זה) - לא משכחת להו אלא שלש טבילות (אחת לתמיד של שחר, ואחת בינו ובין עבודת היום כולה עם הוצאת כף ומחתה, ואחת בין הוצאת כף ומחתה לאילו ואיל העם ועמהם המוספין ותמיד של בין הערבים) וששה קידושי (לפיכך צריך להפסיק אילו ואיל העם בין עבודת היום להוצאת כף ומחתה, והוצאתן תפסיק בין אילו ואיל העם לתמיד של בין הערבים - הרי חמש: תמיד של שחר בבגדי זהב, עבודת היום בבגדי לבן, אילו ואיל העם בבגדי זהב על המזבח החיצון, הוצאת כף ומחתה בבגדי לבן, ומוספין ותמיד של בין הערבים בבגדי זהב) .

תניא [ספרא אחרי מות פרשתא ד פרק ו הלכה ג] : 'אמר רבי יהודה: מניין לחמש טבילות ועשרה קידושין שטובל כהן גדול ומקדש בו ביום?
 תלמוד לומר: [ויקרא טז, כג] ובא אהרן אל אהל מועד ופשט את בגדיו הבד [אשר לבש בבואו אל הקדש והניחם שם] [ויקרא טז, כד] ורחץ [את] בשרו במים במקום קדוש ולבש את בגדיו (שמונה בגדים המיוחדים לו כל ימות השנה) ויצא ועשה [את עלתו ואת עלת העם וכפר בעדו ובעד העם] - הא למדת שכל המשנה מעבודה לעבודה (מעבודות פנים לעבודת חוץ, והוא הדין מחוץ לפנים) טעון טבילה (ולקמן מסיים מילתיה, וקתני: חמש עבודות הו - הרי חמש טבילות).
 [שם הלכה ד, בשנויים ניכרים] אמר רבי: מניין לחמש טבילות ועשרה קידושין שטובל כהן גדול ומקדש בו ביום?

שנאמר [ויקרא טז, טז] כתנת בד קדש ילבש ומכנסי בד יהיו על בשרו ובאבנט בד יחגר ובמצנפת בד יצנף בגדי קדש הם ורחץ במים את בשרו ולבשם (הרי כשהוא משנה מעבודת התמיד להתחיל בעבודת היום שהיא פנימית, כדכתיב בתריה [ויקרא טז, טז] ולקח את שני השעירים והעמיד אתם לפני ה' וגו' וכוליה עניינא) - הא למדת שכל המשנה מעבודה לעבודה טעון טבילה; ואומר בגדי קדש הם (בתוך מקרא זה עצמו) - (לדרוש יש לך שלש תיבות הללו, שהן יתירות כולן, ולקמיה מפרש מאי דרשה): הוקשו כל הכגדים כולן זה לזה;
 [שם הלכה ה] וחמש עבודות הן (אתיא בין לרבי בין לרבי יהודה): 1. תמיד של שחר כבגדי זהב, 2. עבודת היום כבגדי לבן, 3. אילו ואיל העם כבגדי זהב, 4. כף ומחתה כבגדי לבן, 5. תמיד של בין הערבים כבגדי זהב;

[שם הלכה ו] ומניין שכל טבילה וטבילה צריכה שני קידושין?
 תלמוד לומר: ופשט ורחץ ורחץ ולבש (הן מילתא - רבי קאמר לה, דגמר טבילות מ-ו רחץ במים דכתיב בבגדי לבן [ויקרא טז, טז], ואייתר ליה האי קרא דרבי יהודה, ודריש לה לקידושין: ופשט ורחץ ורחץ ולבש - הטיל הכתוב [ויקרא טז, כג-כד] ורחץ בין ופשט ולבש, ליתן רחיצה לפשיטה ורחיצה ללבישה).
 רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: קל וחומר: ומה במקום שאין טעון טבילה (כל ימות השנה, הבא לעבוד אין טעון טבילה מן התורה אלא מדברי סופרים, לזכור טומאה ישנה) - טעון קידוש (דכתיב [שמות מ, לב] גבאם אל אהל מועד ויקרבתם אל המזבח ויחצו), מקום שטעון טבילה (ביום הכפורים - לכל חליפות בגדים) אינו דין שטעון קידוש!?

אי מה להלן קידוש אחד אף כאן קידוש אחד?
 תלמוד לומר: [ויקרא טז, כג] ובא אהרן אל אהל מועד ופשט את בגדיו הבד אשר לבש; מה תלמוד לומר אשר לבש? כלום אדם פושט אלא מה שלבש? אלא להקיש פשיטה ללבישה: מה לבישה טעון קידוש (דנפקא לן מקל וחומר מטבילה, כדאמרן) - אף פשיטה טעון קידוש (ומופשט ורחץ לא דריש רבי אלעזר ברבי שמעון שטעון קידושין, דמיבעי ליה לטבילה להחליף בבגדי זהב - כרבי יהודה). '

[הגמרא מתחילה לדון בברייתא:] אמר רבי יהודה: מניין לחמש טבילות ועשרה קידושין שטובל כהן גדול ומקדש בו ביום? - תלמוד לומר [ויקרא טז, כג] ובא אהרן אל אהל מועד [ופשט את בגדיו הבד אשר לבש בבואו אל הקדש והניחם שם] [ויקרא טז, כד] ורחץ את בשרו במים במקום קדוש [ולבש את בגדיו ויצא ועשה את עלתו ואת עלת העם וכפר בעדו ובעד העם] - הא למדת שכל המשנה מעבודה לעבודה טעון טבילה' אשכחן מבגדי לבן לבגדי זהב, מבגדי זהב לבגדי לבן מניין?

(יומא לב, ב)
 תנא דבי רבי ישמעאל: 'קל וחומר: מה בגדי זהב שאין כהן נכנס בהן לפני ולפנים טעון טבילה, בגדי לבן שנכנס בהן לפני ולפנים אינו דין שטעון טבילה?'
 איכא למפרך: מה לבגדי זהב שכן כפרתן מרובה (שמשמש בהן כל ימות השנה, אבל עבודת פנים דיום הכפורים - אינה מכפרת אלא על טומאת מקדש וקדשיו, כדאמרין בשבועות (א.ב.)?) אלא נפקא ליה מדרבי: 'אמר רבי (לפרושי מתניתא דלעיל קא מהדר): מניין לחמש טבילות ועשרה קידושין שטובל כהן גדול ומקדש בו ביום?
 תלמוד לומר [ויקרא טז, טז] כתנת בד קדש ילבש [ומכנסי בד יהיו על בשרו ובאבנט בד יחגר ובמצנפת בד יצנף בגדי קדש הם] ורחץ במים את בשרו ולבשם - הא למדת שכל המשנה מעבודה לעבודה טעון טבילה'.
 אשכחן מבגדי זהב לבגדי לבן, מבגדי לבן לבגדי זהב מניין?
 תנא דבי רבי ישמעאל: 'קל וחומר: מה בגדי לבן שאין כפרתן מרובה טעון טבילה, בגדי זהב שכפרתן מרובה אינו דין שטעון טבילה!'

איכא למפרך: מה לבגדי לבן שכן נכנס בהן לפני ולפנים?; היינו דקתני (במילתא דרבי) 'ואומר': (ויקרא טז, טז) **בגדי קדש הם ורחץ במים את בשרו ולבשם** (והכי דריש ליה: תלה הכתוב טעם הטבילה בשביל שהם בגדי קדש, ללמדך שכל חליפות בגדי קדש בו ביום - טעונו טבילה, ובגדי זהב גם הם קדש).

[שם הלכה ה] **וחמש עבודות הן** (אתיא בין לרבי בין לרבי יהודה): 1. **תמיד של שחר כבגדי זהב**, 2. **עבודת היום כבגדי לבן**, 3. **אילו ואיל העם כבגדי זהב**, 4. **כף ומחתה כבגדי לבן**, 5. **תמיד של בין הערבים כבגדי זהב**;

[שם הלכה ו] **ומנין שכל טבילה וטבילה צריכה שני קידושין?** **תלמוד לומר: ופשט ורחץ ורחץ ולבש** - האי בטבילה כתיב (דהא כתיב בשרו ויקרא טז, טז)?

אם אינו ענין לטבילה - דנפקא ליה מ(ויקרא טז, טז) **בגדי קדש הם** - תנהו ענין לקידוש.

וליכתביה רחמנא בלשון קידוש?

הא קא משמע לן (מדאפקיה בלשון טבילה - דילפינן טבילה מיניה): **דטבילה כקידוש: מה קידוש במקום קדוש** (כדכתיב בה [ורחץ את בשרו במים] במקום קדוש (ויקרא טז, טז)) - אף טבילה (אף טבילות הבאות מחמת מחלפות היום) במקום קדוש. (אבל טבילה ראשונה לא ילפת מיניה, דהא לאו דאורייתא היא.)

ורבי יהודה (דמפקא ליה להאי קרא לטבילת בגדי זהב, לא דריש בגדי קדש הם (ויקרא טז, טז)), קידוש מנא ליה?

נפקא ליה מדרבי אלעזר ברבי שמעון.

אמר רב חסדא: הא דרבי (קסבר רב חסדא דוקא אמר רבי ופשט ורחץ ורחץ ולבש: שני קידושין בין פשיטה ולבישה, אחד לפני טבילה ואחד לאחריה קודם לבישה) - מפקא מדרבי מאיר (מוצאת היא מכלל דבריו של רבי מאיר) ומפקא מדרבנן:

מפקא מדרבנן: דאילו רבנן אמרי כשהוא לבוש מקדש, ואיהו אמר כשהוא פושט מקדש;

ומפקא מדרבי מאיר (לא סבירא ליה כרבי מאיר): (דאף על גב דאמרינן במתניתין פשט וקידש ידיו ורגליו, דסבירא ליה קידוש שלפני הטבילה אחר פשיטה הוא - פליג עליה מיהא בקידוש שני) דאילו רבי מאיר אמר: הך קידוש בתרא כשהוא לבוש מקדש (דקאמר אחר לבישה הוא, כדקתני ברייתא דרבי מאיר לעיל [בתשובת רבנן לרב פפא]: **לבש, קידש ידיו ורגליו**), ואיהו אמר כשהוא פושט מקדש.

אמר רב אחא בר יעקב: הכל (ואפילו רבי) מודין בקידוש שני (שהקידוש הסמוך לפני העבודה) - שלובש ואחר כך מקדש (כשהוא לבוש מקדשו); מאי טעמא? דאמר קרא: (שמות ל, כ) **[בבאם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימתו] או בגשיתם אל המזבח [לשירת] להקטיר אשה לה]**: מי שאינו מחוסר אלא גישה, יצא זה שמחוסר לבישה וגישה.

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: לא רב חסדא (דאמר מילתיה דרבי דוקא בעי שני קידושין בין פשיטה לבישה) אית ליה דרב אחא (דאמר קידוש אחר לבישה בעינן), ולא רב אחא (דבעי קידוש סמוך לעבודה) אית ליה דרב חסדא (דבעי לרבי שני קידושין כשהוא ערום), דאם כן (דאית להו בהדדי) לרבי הווי ליה חמיסר קידושין (הווי ליה לרבי שלשה קידושין בכל טבילה, שנים כשהוא ערום ואחד כשהוא לבוש)!

הביאו לו את התמיד קרצו [ומירק אחר שחיטה על ידו]: מאי 'קרצו'?

אמר עולא: לישנא דקטלא הוא. [תוספות ישנים: לפי שא גמר כל השחיטה נקט האי לישנא.]

אמר רב נחמן בר יצחק: מאי קרא? - (ירמיהו מו, כ) **עגלה יפה פיה מצרים קרץ מצפון בא**.

מאי משמע?

כדמרגם רב יוסף: מלכא יאי הוה מצרים, עממין קטולין מציפונא ייתון עלה.

קרצו בכמה?

אמר עולא: ברוב שנים (הכשר שחיטה בצמצום);

וכן אמר רבי יוחנן ברוב שנים;

ואף ריש לקיש סבר ברוב שנים, דאמר ריש לקיש: וכי מאחר

ששנינו (בשחיטת חולין פ"ב מ"א) **'רובו של אחד כמוהו'** (ממילא שמעינן רוב שנים כשנים), למה שנינו (בצ"ה [חולין פ"ב מ"א]) **'רוב אחד בעוף ורוב שנים**

כבהמה? לפי ששנינו: 'הביאו לו את התמיד קרצו ומירק אחר שחיטה על ידו וקיבל את הדם וזרקו', יכול לא מירק יהא פסול? 'יכול לא מירק יהא פסול?' - אם כן הויה ליה [מירק] עבודה באחר, ותניא: 'כל עבודות יום הכפורים אינן כשרות אלא כו'?

הכי קאמר: 'יכול' (הואיל וכל עצמו לדם הוא צריך [ובלי מירוק לא יוצא הדם]) יהא פסול מדרבנן (וכי תנן דובו של אחד כמוהו - בחולין תנן) '?

(יומא לג, א)

לכך שנינו 'רוב אחד בעוף ורוב שנים בכמהה' (ממשנה יתירא, חדא בחולין וחדא בקדשים: מדקאמר רבי שמעון בן לקיש דלפרושה הך דסדר יומא תנן לה דשחיטת חולין - שמע מינה קרצו' דהכא - ברוב שנים).

וכי מאחר דאפילו פסולא מדרבנן ליכא, למה לי למרק? מצוה למרק (כדי להוציא את הדם יפה).

אביי מסדר מערכה (מנה סדר עבודות של כל יום ויום) משמיה דגמרא (דכוליה ישיבה דרבנן דבי מדרשא) ואליאבא דאבא שאול (דאמר בפרק קמא: הטבת כל הנרות קודמות לכל הקטורות):

מערכה גדולה (שעליה יקטירו כל הקטורות) קודמת (לסדר) למערכה שניה של קטורות (לפני המערכה שניה שעושין בקרן מערבית דרומית, משוך מן הקרן ארבע אמות לצד צפון, כדתנן במסכת תמיד (כט, א) שממנה חותין גחלים להכניס למזבח פנימי שחרית וערבית, להקטיר עליה קטורת תמיד, פרס שחרית ופרס בין הערבים);

מערכה שניה של קטורות קודמת לסידור שני גזירי עצים (שמסדרין על מערכה גדולה); (וכולהו טעמי מפרש לקמיה);

וסידור שני גזירי עצים קודם לדישון מזבח הפנימי;

ודישון מזבח הפנימי קודם להטבת חמש נרות;

והטבת חמש נרות קודם לדם התמיד (לשחיטה ולזריקה);

ודם התמיד קודם להטבת שתי נרות;

והטבת שתי נרות קודם לקטורת (של מזבח הפנימי);

וקטורת קודם לאברים (להקטיר אברי התמיד על מזבח החיצון),

ואברים למנחה (מנחת נסכו של תמיד ונסכיהן, דכתיב (במדבר כח, ו) וְעִשִּׂיתָ הָאִיפָה סֹלֶת לַמִּנְחָה בָּלוּלָה בְשֶׁמֶן כֶּתִית רִבִּיעֵת הֵהִין);

ומנחה לחביתין,

וחביתין לנסכין (לנסך יינו של תמיד),

ונסכין למוספין (אם שבת הוא),

ומוספין לבזיכין,

ובזיכין לתמיד של בין הערבים, שנאמר (ויקרא ו, ו) וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תִּקְדָּה בּוֹ לֹא

תִּכָּהֵן וְיִבְעַר עָלֶיהָ הַלֶּהָן עֲצִים בִּבְקָר וְעֹרֹד עָלֶיהָ הַעֲלָה [וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים] - עליה השלם כל הקרבנות כולן (השלמים דרש ליה לשון השלמה; עליה - על העולה: תמיד של שחר האמורה בראש המקרא, שנאמר וְעֹרֹד עָלֶיהָ הַעֲלָה וְהִקְטִיר, והוסיף והשלים אחריה כל הקרבנות - ולא על שבין הערבים; למד על תמיד של בין הערבים שהוא אחרון לכל הקרבנות).

אמר מר 'מערכה גדולה קודמת למערכה שניה של קטורת' - מנא לן?

דתניא (ויקרא ו, ב) [צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העלה] הוא העלה על מוקדה על המזבח כל

הלילה [עד הבקר] (מוקדה - לשון מדורת עצים, וכן תוקד) - זו מערכה גדולה - ואש

המזבח תוקד בו - זו מערכה שניה, של קטורת (ולמדך שתהא על מזבח החיצון, ומשם יכניסו גחלים על הפנימי).

ואיפוך אנא (להקדים מערכה של קטורת, וקרא כסידורה, דהא בהקטר כל הלילה קאי)?

מסתברא מערכה גדולה עדיפא, שכן כפרתה מרובה (שעליה מקטירים כל הקטורות - חוץ מן הקטורת לפנים להיכל);

אדרבה! מערכה שניה עדיפא, שכן מכניסין ממנה לפנים!?

אפילו הכי כפרתה מרובה עדיפא.

ואיבעית אימא: אי לא משכח עצים למערכה שניה - מי לא מעייל

ממערכה גדולה (נמצאת אף הגדולה ראויה לפנים)?

'מערכה שניה של קטורת קודמת לסידור שני גזירי עצים' מנא לן?

דכתיב (ויקרא ו, ו) [וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תִּקְדָּה בּוֹ לֹא תִכָּהֵן] וְיִבְעַר עָלֶיהָ הַלֶּהָן עֲצִים (שני עצים) בִּבְקָר בִּבְקָר [וְעֹרֹד עָלֶיהָ הַעֲלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים] - [וּבְעֹרֹד] עָלֶיהָ (אמערכה גדולה קאי, דסמיך ליה וְעֹרֹד עָלֶיהָ הַעֲלָה) - ולא על חברתה (של קטורת);

מכלל דאיתא לחברתה; והאי עֲלִיָּה מִיבֵּעִי לִיהַּ לְגוֹפִיָּה?
 תרי עֲלִיָּה כתיבי [ובְּעֵר עֲלִיָּה הִכְהֵן עֲצִים בְּבִקְרָא וְעֵר עֲלִיָּה הִעֲלָה].
 'סִידוֹר שְׁנֵי גְזִירֵי עֲצִים קוֹדֵם לְדִישוֹן מִזְבַּח הַפְּנִימִי' - אף על גב
 דהכא כתיב בְּבִקְרָא וְהָכֵא (שמות לז), כתיב [וְהִקְטִיר עָלָיו אֶהָרֹן קֹטֶרֶת סָמִים] בְּבִקְרָא
 [בְּהִיטְבוֹ אֶת הַנֵּהוֹת יִקְטִירָנָה] (קאי למִידְרָשִׁי אֲדִישוֹן פְּנִימִי וְאֵהָטְבָה וְהִקְטִירָה, כדכתיב יִקְטִירָנָה, ואין קטורת
 אלא לאחר דישון) - אפילו הכי מְכַשִּׁיר עֲדִיף (המכשיר ומתקן את הדבר הזה קודמו) !
 'מְכַשִּׁיר' מאי נִיהוּ (מכשיר דהכא במאי עסקת) ?
 שני גְזִירֵי עֲצִים (- מכשירי קטורת הם, שהרי עצים הן המכשירין את הקטורת) ;
 והא אמרת שני גְזִירֵי עֲצִים לְמַעְרָכָה גְדוּלָּה אֲזֵלִי (ואינם מכשירי קטורת) ?
 אמר רבי ירמיה: שוים עֲצִים (אף על גב דהני לאו לקטורת אזלי, שם עֲצִים מְכַשִּׁירֵי קטורת
 הן) ;
 רבינא אמר: הוואיל והתחיל במערכה - גומר;
 רב אשי אמר: אי לא משכח עֲצִים לְמַעְרָכָה שְׁנִיָּה - מי לא מעייל
 מִמַּעְרָכָה גְדוּלָּה ?

'וּדִישוֹן מִזְבַּח הַפְּנִימִי קוֹדֵם לְהַטְבַּת חֲמֵשׁ נְרוֹת' - מאי טעמא ?
 אמר אביי: גמרא גמירנא (שכן טידרן), סברא לא ידענא (לתת טעם לדבר
 מדעתי) ;
 ורבא אמר כריש לקיש, דאמר ריש לקיש: אין מעבירין על המצות
 (הפוגע במצוה לא יעבור ממנה; ונפקא לן במכילתא מ-וְשִׁמְרָתֶם אֶת הַמִּצְוֹת [שמות יב,יז], קרי ביה 'את המצוות':
 לא תמתין לה שתחמיץ ותיישן) ,

(יומא לג, ב)
 וכי עייל להיכל במזבח פגע ברישא (קודם שיגיע למנורה, שהמזבח משוך כלפי מזרח
 קימנא), דתניא: 'שִׁלְחָן בְּצִפּוֹן מִשּׁוֹךְ (מרוחק) מִן הַכּוֹתֵל (הצפוני) שְׁתֵּי
 אֲמוֹת וּמַחְצֶה' (שיעור דרך שני כהנים זה אצל זה המסדרין שתי מערכות של לחם הפנים בשבת,
 ומצוותו לסדרן ולטללן יחד, וארבעה נכנסין: שנים מצד זה של שִׁלְחָן לטלל את המערכה הישנה של לחם
 הפנים, ושנים מצד זה לסדר החדשה), וּמִנּוּחָה בְּדוֹרֵם מִשּׁוֹכָה מִן הַכּוֹתֵל שְׁתֵּי אֲמוֹת
 וּמַחְצֶה (כמדת השולחן), מִזְבַּח מְמוּצָע וְעוֹמֵד בְּאֲמֻצָּע וּמִשּׁוֹךְ כֻּלְפֵי חוּץ
 (כלפי מזרח לצד פתח ההיכל) קִימְעָא' ;
 וְנוֹקְמִיָּה לְהִדִּיָּהוּ (מכוון בינייהו, ולמה נמשך לחוץ) ?
 כִּיּוֹן דְּכִתִּיב (שמות כו, לה) [וְשִׁמְתָּ אֶת הַשִּׁלְחָן מִחוּץ לַפִּזְתָּ] וְאֶת הַמִּנְחָה נִכַּח הַשִּׁלְחָן [על צלע המִשְׁכָּן
 תִּימְנָה וְהַשִּׁלְחָן תִּתֵּן עַל צִלְע צִפּוֹן] (זה בצד זה) בְּעִינֵן דְּחִזּוּ אֶהֱדִי
 אמר רבא: שמע מינה מדריש לקיש (דאמר: אין מעבירין על המצות) - עבדורי
 דרעא אטוטפתא (לאחר תפילין שבזרוע בשביל תפילין של ראש) אסור (דהא בזרוע פגע
 תחילה); הִיכִי עֲבִיד ? מדרעא לטוטפתא (מן הזרוע יבא על ראש: יניח שבזרוע תחילה
 ואחר כך יניח של ראש) .

'וְהַטְבַּת חֲמֵשׁ נְרוֹת קוֹדֵם לְדָם הַתְּמִיד וְדָם הַתְּמִיד קוֹדֵם לְהַטְבַּת שְׁתֵּי
 נְרוֹת' - מאי טעמא ?
 אמר אביי: ההוא בְּבִקְרָא בְּבִקְרָא דְשְׁנֵי גְזִירֵי עֲצִים [ויקרא ו,ה: וְבִעֵר עֲלִיָּה הִכְהֵן עֲצִים
 בְּבִקְרָא בְּבִקְרָא] דלא צריכי - שְׁדִינְהוּ לְהָכֵא (שזו מדה בתורה: דבר שאינו ענין לו - תנהו ענין
 לחבירו): חד שְׁדִיָּה לְהַטְבַּת חֲמֵשׁ נְרוֹת, דְּלִיקְדָּמִי לְדָם הַתְּמִיד, וְחַד
 שְׁדִיָּה לְדָם הַתְּמִיד, דְּנִקְדָּמִי לְהַטְבַּת שְׁתֵּי נְרוֹת:
 חַד שְׁדִיָּה לְהַטְבַּת חֲמֵשׁ נְרוֹת דְּלִיקְדָּמִי לְדָם הַתְּמִיד דְּהָכֵא תִּלְתָּא וְהָכֵא
 תְּרִי (הכא תלתא: בהטבת נרות כתיב בְּבִקְרָא בְּבִקְרָא [בְּהִיטְבוֹ אֶת הַנֵּהוֹת יִקְטִירָנָה] [שמות לז,יז], והא דשדינן עליה
 חַד - הא תלתא, ובתמיד כתיב (שמות כט, לט) אֶת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּבִקְרָא, והאי דשדינן עליה, כדאמר 'חַד שְׁדִי
 לְדָם הַתְּמִיד',

וְחַד שְׁדִיָּה לְדָם הַתְּמִיד דְּנִקְדָּמִי לְהַטְבַּת שְׁתֵּי נְרוֹת; אף על גב דהכא
 תְּרִי וְהָכֵא תְּרִי - מְכַפֵּר עֲדִיף (הני מכפרי: שהעולה מכפרת על עשה ועל לא תעשה שניתק
 לעשה [לקמן בפירקין יומא לו,א]) .

אמר ליה רב פפא לאביי: ואימא חד שְׁדִיָּה לְדִישוֹן מִזְבַּח הַפְּנִימִי:
 דְּנִקְדָּמִי לְדָם הַתְּמִיד, דְּהָכֵא תִּלְתָּא וְהָכֵא תְּרִי, וְחַד שְׁדִיָּה לְדָם
 הַתְּמִיד דְּנִקְדָּם לְהַטְבַּת חֲמֵשׁ נְרוֹת: דאף על גב דהכא תְּרִי וְהָכֵא תְּרִי
 - מְכַפֵּר עֲדִיף !

אם כן (דמקדמת ליה לְדָם הַתְּמִיד) - אפסוקי במאי מְפַסְקָתָּ לְהוּ (במאי פסקת להטבת
 הנרות לאבא שאול?: כיון דאית ליה 'מיטיב ואחר כך יקטיר': דם התמיד תקדים והקטורת תאחר, ובאיזו
 עבודה תפסיקו) ? (ואם תאמר: מאי איכפת לך, הניחא לרבי שמעון בן לקיש, דאמר אין הפסקתן אלא
 להרבות הרגש מהלך פסיעות וקול תחילת עבודות בעזרה)

הניחא לריש לקיש דאמר למה מטיבין וחוזרים ומטיבין כדי להרגיש כל העזרה כולה שפיר (יש לך לומר יפטיק ביניהם להמתין בין אלו לאלו לצאת וליכנס, ולא תהא עבודה בינתיים), אלא לרבי יוחנן דאמר 'בבקר בבקר ובהיטיבו את הנרות יקטירנה' [שמות לז, טז] - חלקהו לשני בקרים (חלקהו לשתי נרות לשני בקרים: אלו יקדמו לעבודה אחת) ' (אלמא יש עבודה ביניהם!), מאי איכא למימר? (והא ליכא למימר אפסוקיה בדישון מזבח הפנימי - דאם כן - דמקדים הטבת חמש נרות לדישון - הוה ליה מעביר על המצות, ועבודה תו [נוספת] - ליכא להקדים מקומה לתתה ביניהם, שכולם סדורות כאן על פי המקראות!?) אמר ליה רבינא לרב אשי: האי בבקר בבקר דעצים [ויקרא ו, ה]: ובער עליה הפהן עצים בבקר בבקר - מי מיתר? הא מיבעי ליה לגופיה, דקאמר רחמנא נקדמו למערכה שניה של קטורת! אמר ליה: ולא מי אוקימנא 'עליה ולא על חברתה - מכלל דאיתה לחברתה'!?

מאי שנא דעביד הטבת חמש נרות ברישא? נעביד הטבת שתי נרות ברישא?

כיון דאתחיל בהו עביד רובא. ונעביד שית?

אמר קרא (שמות לז, טז) [והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר] בהיטיבו את הנרות יקטירנה - ואין נרות פחותות משתים.

'והטבת שתי נרות קודמת לקטורת'; דאמר קרא: בהיטיבו את הנרות, והדר יקטירנה.

'וקטורת לאברים' - דתניא: 'יוקדם דבר שנאמר בו בבקר בבקר' [שמות לז, טז]: והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה [לדבר שלא נאמר בו אלא כקר אחד בלבד] (התמיד נאמר בו [שמות כט, לט]) [את הכבש האחד] תעשה בבקר ואם תאמר: הא שדינן עליה חד מהנהך דשני גזירין - אדם התמיד הוא דשדינן עליה ולא על האברים; ואם תאמר: מכפר עדיף - אין כפרה אלא בדם);

'ואברים למנחה' - דתניא [ספרא צו פרשתא א פרק ב הלכה י]: 'מניין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר (ניתן על מערכה גדולה קודם לאברי התמיד)?

(יומא לד, א)

תלמוד לומר: (ויקרא ו, ה) [והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה ובער עליה הפהן עצים בבקר בבקר] [וער עליה העלה] [והקטיר עליה חלבי השלמים], ואמר רבא: העלה - היא עולה ראשונה. ('העולה' משמע תהא ראשונה, דאי לאורויי בעלמא אתא, שיקטירו עליה עולה ושלמים - נכתוב 'וער עליה').

'ומנחה לחביתין' - [ויקרא כג, לז]: אלה מועדי ה' אשר תקראו אתם מקראי קדש להקריב אשה לה' עלה ומנחה [זבח ונסכים דבר יום ביומו] (לימדך שתהא מנחת העולה אחר העולה מיד, ולא יפטיקו חביתין בין עולה למנחת התמיד);

'וחביתין לנסכים' - שום מנחה (הואיל וחביתין אף הן מנחה, והזיקם הכתוב עם התמיד, דכתיב בה [במדבר כה, ה] ופשירית האפה סלת למנחה [בלולה בשמן כתית רביעת ההין [פסוק ו] עלת] תמיד [העשיה בהר סיני לריח ניחח אשה לה'] - אף היא תהא סמוכה לתמיד אחר מנחת נסכים, כדכתיב עלה ומנחה); 'ונסכים למוספין' - [ויקרא כג, לז]: אלה מועדי ה' אשר תקראו אתם מקראי קדש להקריב אשה לה' עלה ומנחה [זבח ונסכים דבר יום ביומו] (למדנו שלא יפטיק קרבן אחר בין זבח לנסכים);

'ומוספין לבזיכין' - והתניא 'בזיכין קודמין למוספין'? תנאי היא (רבי ישמעאל ורבי עקיבא פליגי בה, בפסחים בפרק 'תמיד נשחט' (נח, א)).

אמר אביי: מסתברא כמאן דאמר מוספין קודמין לבזיכין: לאו מי אמרת בבקר בבקר להקדים - הכא נמי ביום [השבת] ביום [השבת] [יערנו לפני ה' תמיד מאת בני ישראל ברית עולם] (ויקרא כד, ח) - לאחר (ולשון ביום משמע באור עצום היום, ולא בבקר); מאי טעמא דמאן דאמר בזיכין קודמין למוספין?

גמר חוקה חוקה מחביתין (בחביתין כתוב [ויקרא ו, טז] חק עולם לה' כליל תקטר, ובבזיכין כתיב [ויקרא כד, טז] קדש קדשים הוא לו מאשי ה' חק עולם, ואכולה מילתא קאי, וגמרינן מיניה שתקדים למוספין כחביתין);

אי מהתם גמר, ליגמרה כולה מילתא מהתם (להקדימן אף לנסכים)? להכי אהני ביום [השבת] ביום [השבת] - לאחר.

קטורת של שחר היתה קריבה בין דם לאיברים:

מני? : אי רבנן (דאמרי בפרק קמא (יומא טו,א) בקטרת מפטיק להטבת נרות) - בין דם לנרות מיבעי ליה (בין עבודת הדם לעבודת הנרות קודם שיגמרם); אי אבא שאול - בין נרות לאיברים מיבעי ליה! לעולם רבנן היא (ניחא ליה לאוקמה כרבנן), ובסידרא לא קא מיירי (לא דק).

ושל בין הערבים היתה קריבה בין איברים לנסכים (למנחת נסכים): מנא הני מילי?

אמר רבי יוחנן: דאמר קרא (במדבר כח,ח) [וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׂנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים] כְּמִנְחַת הַבֶּקָר וְכִנְסָכוּ תַעֲשֶׂה [אִשָּׁה יֵיחַ נִיחַח לָהּ] (כמנחת הבקר - תהא מנחת ערב): מה מנחת הבקר קטורת קודמת לנסכים (מנחת הבקר - תהא מאוחרת לקטורת, שהרי אף איברים מאוחרים לה) - אף כאן (אף מנחת הערב) קטורת קודמת לנסכים. אי מה להלן קטורת קודמת לאיברים אף כאן קטורת קודמת לאיברים?

מי כתיב 'כאיברי הבקר' (מי כתיב כאיברי הבקר - כן יהיה איברי הערב, ותידוק מינה: מה איברי הבקר מאוחרים לקטרת אף איברי הערב מאוחרים לה)? כְּמִנְחַת הַבֶּקָר כתיב: כמנחת הבקר (תהא מנחת הערב) ולא כאיברי הבקר (איברי הערב).

תנו רבנן: ' (במדבר כח,ט) [וְכִנְסָכוּ רְבִיעֵת הַהֵיזָן] לְכַבֵּשׂ הָאֶחָד [בְּקֹדֶשׁ הַסֹּדֶף שֶׁכֵּר לָהּ]: ' י ל מ ד של שחרית משל ערבית (מה זה טעון נסכים - אף זה טעון נסכים); (וְכִנְסָכוּ רְבִיעֵת הַהֵיזָן לְכַבֵּשׂ הָאֶחָד גבי תמידין כתיב, ולימד על הָאֶחָד שטעון נסכים, ומיהו הָאֶחָד? - הוא של ערבית, דהא מיניה סליק, דכתיב לעיל מיניה (במדבר כח,ט): וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׂנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים, (במדבר כח,ה) וְעִשְׂיִרִית הָאִיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן קִתִּית רְבִיעֵת הַהֵיזָן, (במדבר כח,ו) עֶלֶת תַּמִּיד תַּעֲשֶׂה בָהֶרָה סִינִי לְרֵיחַ נִיחַח אִשָּׁה לָהּ, (במדבר כח,ז) וְכִנְסָכוּ רְבִיעֵת הַהֵיזָן)

(יומא לד, ב)

רבי אומר: ערבית משל שחרית (ד-לְכַבֵּשׂ הָאֶחָד - אדשחרית קאי, שנאמר בו אֵת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בִּבְקָר [במדבר כח,ד]).

בשלמא לרבנן, האי בתמיד של בין הערבים כתיב; אלא רבי, מאי טעמא?

אמר רבה בר עולא אמר קרא: לְכַבֵּשׂ הָאֶחָד; איזהו כבש שנאמר בו אֶחָד? - הוי אומר זה תמיד של שחר. ורבנן, מאי אֶחָד? מיוחד שבעדרו; ורבי?

מ'ומבחר נדריך' נפקא [דברים יב,א]: וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שֵׁם שְׁמָה תִבְיֹאוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מַצֵּה אֶתְכֶם עוֹלְתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם מַעֲשֹׂתֵיכֶם וְתַרְמֶת יְדְכֶם וְכֹל מִבְּחַר נַדְרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְרוּ לָהּ;

ורבנן?

חד בחובה וחד בנדבה, וצריכי (יש צד נוטה שהנדבה צריך לייפותה כדי שתתרצה לדורון והקבלת פנים, ויש צד נוטה לומר שהחובה המוטלת צריך לפרוע חובו מְשָׁלֵם).

אם היה כהן גדול זקן או איסטניס [מחמין לו חמין ומטילין לתוך הצונן כדי שתפיג צינתו]:

תניא: 'אמר רבי יהודה: עשיות של ברזל (חתיכות עבות, כמו עֲשֵׂת שֵׁן (שיר השירים ה,ד), ואף לשון חכמים: 'מְנוּרָה בָּאָה מִן הָעֵשֶׂת' (מנחות כח,א) משי"ש בלעז [מטילי ברזל]) הֵיוּ מִחֲמִין מַעֲרֹב יוֹם הַכִּיפּוּרִים, וּמִטִּילִין לְתוֹךְ צוֹנָן, כְּדִי שֶׁתִּפְּיֹג צִינָתָן. '

והלא מצרף (הנותן ברזל מן האש למים מצרפו - מחזקו ומקשהו)?

אמר רב ביבי: שלא הגיע לצירוף (כבר היה מצונן במקצת; אף על פי שהיו נותנין בלילה בתוך גחלים לוחשות - אינו מלובן כל כך שיהא לו חיזוק על ידי מים);

אביי אמר: אפילו תימא שהגיע לצירוף, דבר שאין מתכוין מותר. ומי אמר אביי הכי (דדבר שאינו מתכוין מותר)? : והתניא [ספרא תזריע פרשתא א פ"א ה"ד]:

' (ויקרא יג,ג) [וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל] בְּשַׁר עֶרְלָתוֹ - (בְּשַׁר - לרבות המנוגע, דמצי למכתב 'ימול ערלתו' וכתב בְּשַׁר - לרבות בשר האמור בנגעים (ויקרא יג,ב) אָדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׁרוֹ שְׂאֵת או סִפּחַת או בְּהֶרֶת) אֶפְיָלוּ

במקום שיש שם כהרת יקוף, דברי רבי 'אשיה', והוינן בה: קרא למה לי (הא דבר שאינו מתכוין הוא)? ואמר אביי: לרבי יהודה, דאמר: דבר שאין מתכוין אסור (אלמא סבירא ליה לאביי דקרא מסייע ליה לרבי יהודה, מדאצטריך קרא

למישרייה)!

הני מילי בכל התורה כולה (באיסורא דאורייתא, כגון קוצץ בהרת, דכתיב (דברים כד),
השקר בנגע הצרעת, ואמר מר: בקוצץ בהרתו הכתוב מדבר), אבל הכא - צירוף דרבנן
הוא! (זאין שבות במקדש' לא גרסינן - דהא תלה טעמא באין מתכוין).

משנה:
הביאוהו לבית הפרוה (לטבול טבילה שניה, שהיא טעונה מקום קדוש, כדפרישית לעיל) -
ובקדש היתה;
פרסו סדין של בוך בינו לבין העם; קדש ידיו ורגליו ופשט;
רבי מאיר אומר: פשט (תחלה, ואחר כך) קדש ידיו ורגליו, ירד וטבל
עלה ונסתפג (והא פרישית לעיל פלוגתייהו);
הביאו לו בגדי לבן לבש וקדש ידיו ורגליו;
בשחר (בגדים שלובש בטבילה זו) היה לובש (מפשתן של מדינת) פלוסין (שהוא חשוב
ומעולה) של שנים עשר מנה, בין הערבים (בגדים שלובש להוצאת כף ומחתה) -
הנדויין (שהיו מפשתן של ארץ הינדוי, והיא ארץ כוש, כדמתרגם יונתן בן עוזיאל (ירמיה יג, כג) הַיְחָפֹךְ
פושי עורו - הינדואה), של שמונה מאות זוז, דברי רבי מאיר;
וחכמים אומרים: בשחר היה לובש של שמונה עשר מנה, ובין
הערבים של שנים עשר מנה, הכל שלשים מנה;
אלו משל ציבור, ואם רצה להוסיף - מוסיף משלו.

(יומא לה, א)

גמרא:

מאי 'פרוה'?

אמר רב יוסף: פרוה אמגושא (מכשף אחד בנאה, ושמו 'פרוה'). [יש מפרשים
מלשון גישתא, צנור או סיפון, שהעלו את המים במעברים בתוך הקירות של בית
המקדש ולכן אין אלה שאובים.]

פרסו סדין של בוך:

מאי שנא של בוך?

אמר רב כהנא: כדי שיכיר שעבודת היום בבגדי בוך.

בשחר היה לובש פלוסין של שמונה עשר [ובין הערבים של שנים עשר
מנה, הכל שלשים מנה]:
ותנא מניינא אתא לאשמועינן (דקתני הכול שלשים מנה' - וכי אין אנו יודעין ששמונה
עשר ושנים עשר הרי שלשים)?
הא קא משמע לן (להכי הדר כיילינהו): (לאשמועינן דהא דשלשים מנה סך הכל הוא דיהיב
שיעורא ליטול מן ההקדש, דבציר מהני לא נעביד (סך הכל), הא אי בציר
מהני (דשחרית משמונה עשר) וטפי אהני (דערבית משנים עשר) - לית לן בה.

דכולי עלמא מיהת דשחר עדיפי, מנא לן?

אמר רב הונא בריה דרב עילאי: אמר קרא בד בד בד (ארבעה זימני
כתיב בלבישת בגדי שחרית: (ויקרא טז, טז) כְּתִיב בְּדָ קֹדֶשׁ וּלְבָשׁ וּמִכְנָסִי בְּדָ יְהִי עַל בָּשָׂרוֹ וּבְאַבְנֵי בְדָ יִחָגֵר
וּבְמַצְנֶפֶת בְּדָ יִצָּנֶף בְּגָדֵי קֹדֶשׁ הֵם וְרַחֵץ בַּמֵּיִם אֶת בָּשָׂרוֹ וּלְבָשָׁם] - מו בחר בבד.

(יומא לה, ב)

מיתבי' (מיתבי' - גרסינן ברישא, והדר גרסינן: תני רב שמואל): (יחזקאל מד, יט) וּבְצִאֲתָם אֶל הַחֹצֵר
הַחִיצוֹנָה אֶל הַחֹצֵר הַחִיצוֹנָה אֶל הָעָם יִפְשְׁטוּ אֶת בְּגָדֵיהֶם אֲשֶׁר הֵמָּה מְשֻׁרְתִּים בָּם וְהִנִּיחוּ אוֹתָם בְּלִשְׁכַת הַקֹּדֶשׁ וְלָבָשׁוּ
בְּגָדִים אֲחֵרִים וְלֹא יִקְדָּשׁוּ אֶת הָעָם בְּבִגְדֵיהֶם (מיתבי ולבשו בגדים אחרים - ולא גרסינן 'וקרבו אל
אשר לעם', דההוא קרא לא גבי שירות כתיב אלא גבי בגדים שאכלו בהן, ולא אפשר לאוקומי ביום הכפורים,
אלא מהאי קרא מוטיב ובצאתם אל חצר החיצונה וגו' דאיכא לאוקומי ביום הכפורים, דכתיב לעיל מיניה
[יחזקאל צד, יז] וְהָיָה בְּבוֹאֵם אֶל שַׁעַר הַחֹצֵר הַפְּנִימִית [בְּגָדֵי פָשְׁתִּים יִלְבָּשׁוּ] וְלֹא יַעֲלֶה עֲלֵיהֶם צִמָּר [בְּשֻׁרְתָם בְּשַׁעֲרֵי
הַחֹצֵר הַפְּנִימִית וְנִיָּתָה] - הא ודאי ביום הכיפורים כתיב, דאי בשאר ימות השנה - הא איכא מעיל דכוליה תכלת,
וחושן ואפוד דאית ביה תכלת, וכתיב בתריה (יחזקאל מד, יט) וּבְצִאֲתָם אֶל הַחֹצֵר הַחִיצוֹנָה אֶל הַחֹצֵר הַחִיצוֹנָה [אֶל
הָעָם] יִפְשְׁטוּ אֶת בְּגָדֵיהֶם [אֲשֶׁר הֵמָּה מְשֻׁרְתִּים בָּם וְהִנִּיחוּ אוֹתָם בְּלִשְׁכַת הַקֹּדֶשׁ] וְלָבָשׁוּ בְּגָדִים אֲחֵרִים, וקא סלקא
דעתך דהכי קאמר: וכשיחזור ויכנס שם בין הערבים ולבש בגדי בד אחרים ולא את הראשונים, ומשום דלא
רמזה משה באורייתא, והילכתא הוו גמירי לה, אתא יחזקאל ואסמכיה אקרא; ולא יקדשו את העם דכתיב
בסיפא - מילתא אחריתא היא, וכשיתערבו עם העם - ילבשו בגדי חול) - מאי, לאו אחרים
חשובין מהן (דאי לאו לעילינהו - למה לי למכתב אחרים, דמשמע שלא יהיו דומין לראשונים)?

לא, אחרים פחותים מהן (לפי שעבודה הראשונה חשובה ומכפרת, וזו אינה אלא לפנות את המקום: שאין כבוד שיהיו מונחין שם, ולפיכך שינה הכתוב בבגדים לפחות).
 תני רב הונא בר יהודה ואמרי לה רב שמואל בר יהודה: 'אחר שכלתה עבודת ציבור, כהן שעשתה לו אמו כתונת - לובשה ועובד בה עבודת יחיד' (הוצאת כף ומחתה, שאינה צריכה לציבור, אלא לפי שמוטלת עליו לפנות את המקום - לפיכך קורא לה 'עבודת יחיד'), ובלבד שימסרנה לציבור (דסוף סוף מעבודת ציבור היא - כך נראה בעיני). (ואני שמעתי: עבודת יחיד = מקרא פרשה, דתנן במתניתין (לקמן יומא פ"ז מ"א דף סח, טב): 'קורא באיצטלית לבן משלו', וקשיא לי בגוה: דלא תנן התם 'ובלבד שימסרנה לציבור'!?) פשיטא (דעובד בה: כיון דאמרת מוסרה לציבור - דציבור היא) !?
 מהו דתימא ניחוש שמא לא ימסרנה יפה יפה - קא משמע לן.

'אמרו עליו על רבי ישמעאל בן פאבי שעשתה לו אמו כתונת של מאה מנה ולובשה ועובד בה עבודת יחיד ומסרה לציבור;
 אמרו עליו על רבי אלעזר בן חרסום שעשתה לו אמו כתונת משתי ריבוא (משתי ריבוא מנה) ולא הניחוהו אחיו הכהנים ללובשה מפני שנראה כערום'
 ומי מתחזי? והאמר מר (לקמן בפרק 'בא לו' (יומא ע"ב)) 'חוטן' (של בגדי כהונה) כפול ששה!
 אמר אביי: כחמרא במזגא (כיון הנראה מחוץ לכלי זכויות: ואף על פי שהזכויות עבה - כך היה הפשתן מוצהב, ונראה בשרו מתוכה).

תנו רבנן: 'עני ועשיר ורשע באין לדין; לעני אומרים לו: מפני מה לא עסקת בתורה? אם אומר "עני הייתי, וטרוד במזונותי", אומרים לו "כלום עני היית יותר מהלל"? אמרו עליו על הלל הזקן שבכל יום ויום היה עושה ומשתכר בטועפיק (סלע מדינה, שהוא חצי דינר, כך מפורש בכתובות (טו, טז)); חציו היה נותן לשומר בית המדרש וחציו לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו; פעם אחת לא מצא להשתכר ולא הניחו שומר בית המדרש להכנס; עלה ונתלה וישב על פי ארובה כדי שישמע דברי אלהים חיים מפי שמעיה ואבטליון; אמרו: אותו היום - ערב שבת היה, ותקופת טבת היתה, וירד עליו שלג מן השמים; כשעלה עמוד השחר - אמר לו שמעיה לאבטליון "אבטליון אחי! בכל יום הבית מאיר והיום אפל, שמא יום המעונן הוא? הציצו עיניהן וראו דמות אדם בארובה, עלו ומצאו עליו רום שלש אמות שלג; פרקוהו (פירקו משוי השלג מעליו) והרחיצוהו וסיכוהו והושיבוהו כנגד המדורה; אמרו: ראוי זה לחלל עליו את השבת! עשיר - אומרים לו "מפני מה לא עסקת בתורה"? אם אומר "עשיר הייתי וטרוד הייתי בנכסי", אומרים לו "כלום עשיר היית יותר מרבי אלעזר? אמרו עליו על רבי אלעזר בן חרסום שהניח לו אבי אלף עיירות ביבשה וכנגדן אלף ספינות בים, ובכל יום ויום נוטל נאד של קמח על כתיפו ומהלך מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה; פעם אחת מצאוהו עבדיו ועשו בו אנגריא (עבודת שר העיר; ועבודת עצמו היתה, והם אינם מכירים בו וסבורים שהוא מיושבי העיירות שלו, שעבודת אדוני הארץ מוטלת עליהם); אמר להן: "בבקשה מכם הניחוני ואלך ללמוד תורה!" אמרו לו "חיי רבי אלעזר בן חרסום שאין מניחין אותך!" ומימיו לא הלך וראה אותן, אלא יושב ועוסק בתורה כל היום וכל הלילה! רשע - אומרים לו "מפני מה לא עסקת בתורה"? אם אמר "נאה הייתי וטרוד כיצרי הייתי", אומרים לו "כלום נאה היית מיוסף"? אמרו עליו על יוסף הצדיק: בכל יום ויום היתה אשת פוטיפר משדלתו בדברים (מפתה אותו, וְכִי יִפְתָּה מִתְּרַגְּמִינָן 'אֲרִי יִשְׁדָּל' (שמות כב, טו)); בגדים שלבשה לו (בשבילו) שחרית לא לבשה לו ערבית; בגדים שלבשה לו ערבית לא לבשה לו שחרית; אמרה לו "השמע לי!" אמר לה "לאו!" אמרה לו "הריני חובשתך בבית האסורין!" אמר לה " (תהלים קמו, ט) [עֲשֵׂה מִשְׁפָּט לְעֲשׂוּקִים וְנָתַן לָחֶם לָרָעִים] ה' מַתִּיר אֲסוּרִים" ! "הריני כופפת קומתך" ! - " (תהלים קמו, ט) [ה' פָּקַח עֵינִים] ה' זָקַף קַמְיָם [ה' אֶהָב צְדִיקִים]" ! "הריני מסמא את עיניך" ! "ה' פָּקַח עֵינִים" ! נתנה לו אלף ככרי כסף לשמוע אליה לשכב אצלה להיות עמה - ולא רצה לשמוע אליה לשכב אצלה בעולם הזה להיות עמה לעולם הבא; נמצא הלל מחייב את העניים, רבי אלעזר בן חרסום מחייב את העשירים, יוסף מחייב את הרשעים (כלומר: אם באו

בית דין שלמעלה לחייב עניים על ידי הלל, ועשירים על ידי רבי אלעזר, וטרודי היצר על ידי יוסף - יש פתחון פה לבעל הדין לחייבם) .

משנה :

בא לו אצל פרו, ופרו היה עומד בין האולם ולמזבח, ראשו לדרום ופניו למערב (מפרש בגמרא שעוקם ראשו לצד ההיכל, וקא בעי טעמא אמאי לא מוקי ליה להדיא: זנבו למזרח וראשו למערב), והכהן עומד במזרח (אחוריו למזרח) ופניו למערב, וסומך שתי ידיו עליו, ומתודה, וכך היה אומר: "אנא השם! עויתי פשעתי חטאתי לפניך, אני וביתי; אנא השם! כפר נא לעונות ולפשעים ולחטאים שעויתי ושפשעתי ושחטאתי לפניך אני וביתי, ככתוב בתורת משה עבדך (ויקרא טז, ל) כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מפל חטאתיכם לפני ה' תטהרו, והן עונין אחריו: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

(יומא לו, א)

גמרא :

מאן שמעת ליה דאמר בין האולם ולמזבח (קרוי) 'צפון' (קדשי קדשים) ? (מחצי פתח ההיכל ולצפון, בין האולם למזבח, דתנן במתניתין: זפרו היה עומד בין האולם ולמזבח, ותנן בפרק דלקמן [יומא פ"ד מ"ב דף מא, ב] שבמקום וידוי שחטו, דקתני זלא לו אצל פרו שניה וסמך שתי ידיו כו' [משנה ג:] שחטו וקיבל במזרח כו')

רבי אלעזר ברבי שמעון היא, דתניא :

'איזהו צפון?

מקור של מזבח צפוני ועד כותל העזרה וכנגד כל המזבח כולו (שלשים ושתיים אמה שכנגד המזבח בצפון קרוי) צפון (לשחיטת קדשי קדשים, אבל שלא כנגד המזבח לצד מערב ולצד מזרח; אף על פי שהוא צפון העזרה - אינו צפון לשחיטה, דבעינן על ירך המזבח, כדכתיב (ויקרא א, יא) וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לִפְנֵי ה') , דכרי רבי יוסי ברבי יהודה;

רבי אלעזר ברבי שמעון מוסיף: אף בין האולם ולמזבח (כל חלק צפוני לצד מערב, אף על פי שאינו 'ירך' ממש, אבל חלק צפוני שמן המזרח ולמזבח - לא) ; רבי מוסיף: אף מקום דריסת רגלי הכהנים (רבי מוסיף אף כל צפון העזרה שבאחת עשרה אמה של מקום דריסת רגלי הכהנים עד כותל מזרחי של עזרה) , ואף מקום דריסת רגלי ישראל;

אבל מן החליפות ולפנים (רוחב האולם עודף על רוחב ההיכל חמש עשרה אמה לצפון, וכנגדו לדרום, ומשך אותו עודף אינו אלא עשר אמות ממזרח לצד מערב, ואותו עודף קרוי 'בית החליפות': שהיו בהן עשרים וארבע חלונות, חלון לכל משמר, ששם גונזים סכינים של קודש; וסכין קרוי 'חילוף' בלשון ערבי; ואויר שאחורי אותו עודף למערב, ואויר שבין צפון כותל העודף לבין כותל העזרה קרוי 'לפנים מן החליפות') - הכל מודים שפסול (דכיון שאין המזבח נראה שם - אינו קרוי ירך המזבח) .

לימא (דוקא) רבי אלעזר ברבי שמעון היא, ולא רבי?

אפילו תימא רבי, ורבי - השתא אדרבי יוסי ברבי יהודה מוסיף, אדרבי אלעזר ברבי שמעון לא מוסיף? (כלומר: מאי תיבעי לך? פשיטא דלאו דוקא קא אמרי; וכי רבי - דמוסיף את צפון של צד מזרח שהוא מרוחק מקדושת היכל אדרבי יוסי הוא דמוסיף לה, אבל דרבי אלעזר לית ליה? אפשר לומר כן: המרוחק כשר והמקורב פסול) ?

אנן הכי קא אמרינן (כלומר: הא ודאי פשיטא לן דרבי נמי אית ליה בין האולם ולמזבח צפון, והאי דקא אמרי 'מתניתין לימא דלא כרבי' - הכי קשיא לן) : (דתנא דמתניתין לית ליה דרבי, דמכשיר כל צפון העזרה) אי רבי היא (למה לי לקרוביה לבין האולם ולמזבח) , נוקמיה בכלה

עזרה ([ג]) בחלק צפוני דכל העזרה, באיזה מקום שירצה) !

אלא מאי, רבי אלעזר ברבי שמעון היא? ונוקמיה בין מזבח ולכותל (בין כותל מזבח צפוני לכותל עזרה צפונית - דהא לכולי עלמא עיקר צפון דירך המזבח ממש התם הוא) !? אלא מאי אית לך למימר (אמאי מקרב ליה כולי האי) , משום חולשא דכהן גדול (שלא יכבד עליו משוי מזרק הדם מרחוק) ? לרבי נמי (אף על גב דכל עזרה כשירה בצפון שלה, מקרב ליה לצד הפתח) משום חולשא דכהן גדול.

ראשו לדרום ופניו למערב :

היכי משכחת לה?

אמר רב: בעוקם את ראשו.

ונוקמיה להדיא (אחוריו למזבח ופניו להיכל) ?

אמר אביי: גזירה שמא ירביץ גללים (וגנאי הוא להראות בית הריעי שלו לצד המזבח, והכי שפיר טפי, להיות זנבו לצפון וראשו לדרום, נמצא זנבו שלא כנגד המזבח: שאינו מושכו לצד דרום כל אורך הפר, אלא שיהא מקצת גופו בין האולם ולמזבח) .

תנו רבנן: 'כיצד סומך' (כל סמיכת קדשי קדשים)?
הזבח עומד בצפון (שקדשי קדשים טעונין צפון), ופניו למערב (ואחוריו למזרח), והסומך (הבעלים) עומד כמזרח (אחוריו למזרח) ופניו למערב, ומניח שתי ידיו בין שתי קרנות של זבח, וכלבד שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הזבח, ומתודה: על חטאת - עון חטאת (אותו חטא שהוא מביא עליו), ועל אשם - עון אשם, ועל עולה - עון לקט שכחה ופאה [ומעשר עני] ('עון לקט שכחה ופאה' - שאין להן וידוי; הכי גרסינן לה בתוספתא דמנחות (פרק עשירי הלכה ב), ולא גרסינן בה 'מעשר עני', דהא יש לו וידוי [דברים כו, יג]: וגם נתתיו ללוי - זה מעשר ראשון, ליתום ולאלמנה - זה מעשר עני (מעשר שני, פרק ה' משנה י')) - דברי רבי יוסי הגלילי; רבי עקיבא אומר: אין עולה באה אלא על עשה ועל לא תעשה שניתק לעשה' (טעמא מפרש בתוספתא: על מה עולה באה? אם על כריתות ומיתות בית דין - הרי עונשן אמור, אם על לא תעשה - הרי עונשן אמור - מלקות - הא אין עולה באה אלא על עשה, ועל לא תעשה שניתק לעשה, שאין לוקין עליו) .
במאי קא מיפלגי?
אמר רבי ירמיה:

(יומא לו, ב)

בלאו דנבילה (דכתיב עשה אחריו: לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי) קא מיפלגי [דברים כד, כא]: לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי כי עם קדוש אתה לה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו] (ומיהו, על כרחך אין זה ניתק לעשה, דהא נתינתה לגר אי אפשר לאחר שעבר על לא תעשה של אכילה, ועל כרחך עשה מעיקרא משמע לא תאכלו כל נבילה אלא לגר תתננה ולא תאכלוה): רבי עקיבא סבר לאו מעליא הוא (ולוקין עליו, ולא דלקט שכחה ופאה נמי עשה דבתריה מעיקרא משמע, והכי קאמר קרא: [ויקרא יט, ט] ולקט קצירך לא תלקט אלא לעני תעזבנו ולא תלקטנו, ולקי עליה, ואין עולה באה עליו), ורבי יוסי הגלילי סבר: לאו לאו מעליא הוא (לאו דנבילה - אף על גב דעל כרחך עשה דבתריה מעיקרא משמע, הואיל ובתריה דלאו כתיב - אין לוקין עליו, דלא דמי ללאו דחסימה, ובאה עליו עולה; ולא דלקט שכחה ופאה נמי - אפילו אמרינן דעשה דבתריה מעיקרא הוא משמע - לא לקי עליה) .

אביי אמר: דכולי עלמא לאו דנבילה לאו מעליא הוי (דעל כרחך עשה דבתריה מעיקרא משמע, ומלקינן עליה), והכא - ב - תעזב (הכתוב אחר לאו של לקט שכחה ופאה: [ויקרא יט, י] וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני ה' אלהיכם) קא מיפלגי: דרבי עקיבא סבר: תעזב מעיקרא משמע (קודם לקיטה קאי עשה, ולקי עליה, דלא ניתק לעשה ואין עולה באה עליו), ורבי יוסי הגלילי סבר השתא משמע (אחר שלקט ועבר על לא תעשה - נתקו הכתוב לעשה, וצוהו לעזוב שם לעני ולגר, ולפיכך אין לוקין עליו) .

תנו רבנן: 'כיצד מתודה?'
"עויתי פשעתי וחטאתי";

וכן בשעיר המשתלח הוא אומר: [ויקרא טז, כא] [וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי] והתודה עליו את כל עונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם [ונתן אתם על ראש השעיר ושלח ביד איש עתי המדברה] (עונות תחילה, ואחר כך פשעים, ואחר כך חטאים); וכן במשה הוא אומר (שמות לד, י) [נצח חסד לאלים] נשא עון ופשע וחטאתה [ונקה לא ונקמה פקד עון אבות על בנים ועל בנים בנים על שלשים ועל רבעים], דברי רבי מאיר;
וחכמים אומרים: 'עונות' אלו הזדונות, וכן הוא אומר (במדבר טו, לא) [כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר] הכרת תפירת הנפש ההוא עונה בה; פשעים אלו המרדים (העושה להכעיס), וכן הוא אומר (מלכים ב ג, י) [וישלח אל יהושפט מלך יהודה לאמר] מלך מואב פשע בי (מרד בי) [התלך אתי אל מואב למלחמה ויאמר אעלה כמוני כמוך פעמי כעמך כסוסי כסוסיד], ואומר (מלכים ב ח, כב) [ויפשע אדום מתחת יד יהודה עד היום הזה] אז תפשע לבנה בעת ההיא (מרדו יושבי לבנה על מלך יהודה); לכל חטאתם - אלו השגגות, וכן הוא אומר (ויקרא ד, ב) [דבר אל בני ישראל לאמר] נפש כי תחטא בשגגה [מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ועשה מאחת מהנה]; ומאחר שהתודה על הזדונות ועל המרדים חוזר ומתודה על השגגות (בתמיה; אם על זדונות ימחלו לו, אין צריך לבקש שוב על השגגות!) ? אלא כך היה מתודה: "חטאתי ועויתי ופשעתי לפניך אני וכייתי וכו'"; וכן בדוד הוא אומר (תהלים קי, י) חטאנו עם אבותינו העוינו והשענו, וכן בשלמה הוא אומר (מלכים א ח, יח) [השביבו אל לבם בארץ אשר נשבו שם ושבבו והתחננו אליך בארץ שביהם לאמר] חטאנו והענינו לשענו, וכן בדניאל הוא אומר (דניאל ט, ה) חטאנו וענינו והרשענו והשענו ומרדנו [וסור ממצותך וממשפטך]; אלא מהו שאמר משה (שמות לד, י) נשא עון ופשע וחטאתה ... ? - אמר משה

לפני הקב"ה: רבוננו של עולם! בשעה שישראל חוטאין לפניך ועושין תשובה - עשה להם זדונות כשגגות (והכי קאמר: נושא עון ופשע כחטאת שוגג).

אמר רבה בר שמואל אמר רב: הלכה כדברי חכמים.
פשיטא: יחיד ורבים הלכה כרבים!
מהו דתימא מסתבר טעמיה דרבי מאיר, דקמסייע ליה קרא דמשה (דוידוי יום הכפורים גופיה) - קא משמע לן.

ההוא דנחית קמיה דרבה (שליח צבור, שמסדר בתפלתו של יום הכפורים - סדר עבודותיו של כהן גדול על שם ונשלמה פרים שפתינו (הושע יד, ג)) ועבד כרבי מאיר, אמר ליה: שבקת רבנן ועבדת כרבי מאיר!
אמר ליה: כרבי מאיר סבירא לי, כדכתיב בספר אורייתא דמשה.

תנו רבנן: 'וכפר' (מה שאמור בפרו: וכפר בעדו ובעד ביתו (ויקרא טז, י)) דברי וידוי, נאמר להלן בשעיר המשתלח: 'עמד חי לפני ה' לכפר עליו' (ויקרא טז, י) - ככפרת דברים הכתוב מדבר;
אתה אומר ככפרת דברים - או אינו אלא כפרת דמים [על המזבח או בהזיה]?
הרי אני דן: נאמרה כאן כפרה ונאמרה להלן כפרה; מה כפרה האמורה בשעיר [המשתלח] - דברים [שהרי אין בו כפרת דמים], אף כפרה האמורה בפר - דברים;

ואם נפשך לומר (להשיב תשובה על גזירה שוה זו, לומר שאין וכפר אלא במתן דמים) - (על כרחך מיניה וביה תיפוק לך דלא אפשר למימר הכי, שהרי הוא אומר והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו) הרי הוא אומר (ויקרא טז, י) 'והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו' (ואחר כך [ויקרא טז, יא] 'ושחט את פר החטאת אשר לו'), (על כרחך וכפר בעדו) ועדיין לא נשחט הפר (אלמא: כפרה זו בדברים היא)'.
מאי 'ואם נפשך לומר' (מה היה להשיב לו דאיצטריך ליה טעמא אחרינא)?

וכי תימא: נילף (האי וכפר) משעיר הנעשה בפנים שכפרתו בדמים (מכפרה דכתיבא בשעיר הפנימי, דכתיב וכפר על הקדש מטמאת בני ישראל [ויקרא טז, טז] - וההיא במתן היא, דבתר מתן דמים כתובה [ויקרא טז, טז]: 'ושחט את שעיר החטאת אשר לעם והביא את דמו אל מבית לפרכת ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר והזה אותו על הכפרת ולפני הכפרת), ועוד שאין בו וידוי) - 'הרי הוא אומר וכפר' - ועדיין לא נשחט הפר;

(יומא לז, א)

ומניין שב"אנא" (יהא וידוי זה)?

נאמר כאן כפרה, ונאמר להלן בחורב כפרה (במעשה עגל (שמות לב, ג)) אולי אכפרה בעד חטאתכם); מה להלן ב'אנא' (שמות לב, ג) 'ויאמר אָנָּה חטא העם הזה חטאה גדלה' - אף כאן ב'אנא';

ומניין שבשם ("אנא ה'")?

נאמר כאן כפרה ונאמרה בעגלה ערופה כפרה (כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' (דברים כא, ח)); מה להלן בשם אף כאן בשם.

אמר אביי: בשלמא חורב מעגלה ערופה לא יליף (לומר שיהא שם הזכרת השם): מאי דהוה הוה (כבר עבר, ואי אפשר לחזור), אלא עגלה ערופה תיליף מחורב (ותיבעי 'אנא')? וכי תימא 'הכי נמי', והתנן (בהדיא מעשה עגלה ערופה במסכת סוטה [פ"ט מ"ו דף מו, א]): 'הכהנים אומרים (דברים כא, ח) כפר לעמך ישראל [אשר פדית ה' ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל ונכפר להם הדם] ואילו ב'אנא' לא קא אמר?! קשיא.

והן עונין אחריו [ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד]:

תניא [מכילתא דרבי ישמעאל פרשת בא מסכתא דפסחא פרשתא טז ד"ה ויאמר משה]: 'רבי אומר (דברים לב, ג) כי שם ה' אקרא ה'בו גדל לאלהינו: אמר להם משה לישראל: בשעה שאני מזכיר שמו של הקב"ה - אתם ה'בו גודל;

חנניה בן אחי רבי יהושע אומר: (משלי י, ז) זכר צדיק לברכה [ושם ושעים ירקב]; אמר להם נביא לישראל: בשעה שאני מזכיר צדיק עולמים - אתם תנו ברכה.'

משנה:

בא לו למזרח העזרה (חוזר אחוריו לצד מזרח סמוך לפתח: שלא היו מכניסין השעירים להגדיל אלא שיהיו בתוך חלל העזרה, כדכתיב (ויקרא טז, טז) וְהֵעֵמִיד אֹתָם לִפְנֵי ה' אבל לא לקרבן כל כך לצד ההיכל, עד שהוא בא לשוחטו היו מקריבין אותו, כדתנן לקמן [יומא פ"ה מ"ד, נגב]: *הביאו לו את השעיר שחטו וכו'*), לצפון המזבח (כלומר: משוך מכנגד המזבח לצד צפון: שיהא כנגד אור שבין מזבח לצפון; דאף על גב דלא שחט ליה הכא - מכל מקום כל מעשיו טעונין צפון; ואשמועינן שאין צפון כנגד מזרחו של מזבח), הסגן בימינו וראש בית אב בשמאלו, ושם שני שעירים; וקלפי (אשקור"ן בלעז [קופסה קטנה, כמו לתכשיטים]) היתה שם, ובה שני גורלות, של אשכרוע (ברוש) היו, ועשאן (יהושע) בן גמלא (כשנתמנה בכהונה גדולה) של זהב, והיו מזכירים אותו לשבח; בן קטין (כהן גדול היה) עשה שנים עשר דד לכיור (ליציקת המים), שלא היה לו אלא שנים, ואף הוא עשה מוכני לכיור שלא יהיו מימיו נפסלין בלינה (מוכני - מפורש בגמרא: גלגל לשקעו בו בבור, שיהיו מימיו מחוברים למימי הכיור, ואי לא הוּ - מיפסלי בלינה, לפי שקדשו בכלי, ולא כבוד קדשים הוא ליפסל מים קדושים); מונבז המלך היה עושה כל ידות הכלים של יום הכפורים של זהב; הילני אמו עשתה נברשת (מנורה, ודומה לו בספר (דניאל ה, ה)) לקבל נְבִרְשֵׁתָא [דדהבא], במעשה בלשאצר) של זהב על פתח היכל, ואף היא עשתה טבלא של זהב שפורשת סוטה כתובה עליה (ולא יצטרך להביא תורה לכתוב ממנו מגילת סוטה במקדש); נקנור (שם האיש) נעשו נסים לדלתותיו (ונס שלו מפורש בגמרא), והיו מזכירים אותו לשבח.

גמרא: מדקאמר 'לצפון המזבח' (שהוצרך למושכו מכנגד המזבח ולצפון), מכלל דמזבח לאו בצפון קאי (אין כלום מן המזבח בצפון העזרה, ואי הוּ קיימי כנגד מזרחו של מזבח פורתא - לאו בצפון קיימי) ! מני? רבי אליעזר בן יעקב היא, דתניא: ' (ויקרא א, יא) וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יָדֵי הַמִּזְבֵּחַ *צִפְנָה לִפְנֵי ה'* [וְזָרְקוּ בָנֵי אֱהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמּוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב] (*צִפְנָה* - לשון אור משמע; הך ה' יתירה - אל צפון, שהוא האור הפנוי) - *שיהא צפון כולו פנוי*, דברי רבי אליעזר בן יעקב' והא רישא רבי אלעזר ברבי שמעון היא (דאמר: מזבח מקצתו בצפון, שהכשיר שחיתת הפר בין האולם ולמזבח)? כולה רבי אליעזר בן יעקב היא, ותני (ברישא): ' (פר היה עומד) בבין האולם ולמזבח' (סמוך לבין האולם ולמזבח אצל מקצוע צפונית של מזבח, שהיה מקרבן אצל הפתח בכל יכולת משום חולשא דכהן, ויותר מכאן לא יכול לקרבן, דאי מעייל ליה כנגד מערב המזבח - לאו בצפון הוא).

הסגן בימינו וראש בית אב בשמאלו: אמר רב יהודה: המהלך לימין רבו - הרי זה בור (אפילו בדרך ארץ אינו בקי). תנן: 'הסגן בימינו וראש בית אב בשמאלו' ? ועוד תניא: 'שלשה שהיו מהלכין בדרך (לא ילכו זה אחר זה אלא בשורה אחת): הרב באמצע, גדול בימינו, וקטן משמאלו; וכן מצינו בשלשה מלאכי השרת שבאו אצל אברהם (מדכתיב (בראשית יח, ב) *שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נִצְבִּים עָלָיו* - מכלל שבשורה אחת הוּ קיימי זה אצל זה, דאי זה אחר זה קיימי - אין [מה] נצבים עליו אלא ראשון): מיכאל באמצע, גבריאל בימינו, ורפאל בשמאלו' ! תרגומא רב שמואל בר פפא קמיה דרב אדא: כדי שיתכסה בו רבו (הא דקתני 'בימינו' - לא שילך אצלו, אלא מאחוריו; ומיהו גדול לימין וקטן לצד שמאל אצל גדול, ושניהם אחורי הרב ממש). והתניא: 'המהלך כנגד רבו הרי זה בור, אחורי רבו הרי זה מגסי הרוח' ? דמצדד אצדודי (לא אצל ממש, ולא אחורי ממש, אלא שיכסה בו רבו מקצת צד רבו).

וקלפי היתה שם ובה שני גורלות: תנו רבנן [ספרא אחרי מות פרשתא ב פרק ב ה"ב]: ' (ויקרא טז, טז) וְנָתַן אֱהֱרֹן עַל שְׁנֵי הַשְּׁעִירִם גּוֹרְלוֹת [גורל אחד לה' וגורל אחד לעֲזָאזֶל]; גורלות של כל דבר; יכול יתן שנים על זה ושנים על זה (והכי קאמר קרא: וְנָתַן עַל כָּל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם גּוֹרְלוֹת - דמשמע שנים)? תלמוד לומר: גורל אחד לה' וגורל אחד לעֲזָאזֶל: אין כאן לשם אלא גורל אחד, ואין כאן לעזאזל אלא אחד (אין כתיב שם אלא על אחד מהם, ואין כתיב עֲזָאזֶל אלא על אחד מהם);

יכול יתן של שם ושל עזאזל על זה, ושל שם ושל עזאזל על זה
 (לקיים ונתן גורלות: שנים על כל אחד משניהם, ואיזה שירצה יעשה לשם)?
 תלמוד לומר: [גורל] אחד (ממשמע שנאמר גורל לה' יודע אני שהוא אחד, וכי כתיב אחד - לדרשה
 כתביה) [לה'; אין כאן לה' אלא אחד, ואין כאן לעזאזל אלא אחד]
 אם כן מה תלמוד לומר: [על שני השעירים] גורלות?
 שיהיו שוין: שלא יעשה אחד של זהב ואחד של כסף, אחד גדול
 ואחד קטן.
 'גורלות של כל דבר' - פשיטא!
 לא, צריכא לכדתניא: 'לפי שמצינו בציץ שהשם כתוב עליו והוא
 של זהב, יכול אף זה כן (גורל שהשם כתוב עליו)?
 תלמוד לומר: גורל [אחד לה'] וגורל ריבה: ריבה של זית, ריבה של אגוז,
 ריבה של אשכנז.

בן קטין עשה שנים עשר דד לכיור [שלא היה לו אלא שנים]:
 תנא: 'כדי שיהיו שנים עשר אחיו הכהנים העסוקין בתמיד מקדשין
 ידיהן ורגליהן בכת אחת'.
 תנא: 'שחרית במילואו מקדש ידיו ורגליו מן העליון; ערבית
 בירידתו מקדש ידיו ורגליו מן התחתון'.

ואף הוא עשה מוכני לכיור [שלא יהיו מימיו נפסלין בלינה]:
 מאי 'מוכני'?
 אמר אביי: גילגלא דהוה משקעא ליה.

מונבז המלך עשה כל ידות הכלים [של יום הכפורים של זהב]:
 נעבדינהו לדידהו (לכלים) דזהב?

(יומא לז, ב)
 אמר אביי: בידות סכינין (שאי אפשר לעשות סכינין עצמן של זהב).
 מיתיבי: 'אף הוא עשה כני כלים (בסיסי מושבן) ואוגני כלים (בית
 אחיזתן) וידות כלים וידות סכינין של יום הכפורים של זהב' (קתני
 'סכינין' וקתני 'כלים')?
 תרגומא אביי: בקתתא דנרגי וחציני (ידות הקרדומות ומגלות).

הילני אמו עשתה נברשת של זהב [על פתח היכל]:
 תנא: 'בשעה שהחמה זורחת - ניצוצות (זהרורות) יוצאין ממנה (שהחמה
 זורחת מן המזרח ונוטה על פתח ההיכל שהוא לצד מערבי), והכל יודעין שהגיע זמן
 קריאת שמע' (כדתניא (ברכות כו, א): 'מצותה עם הנוף החמה')?
 מיתיבי: 'הקורא את שמע שחרית עם אנשי משמר ואנשי מעמד - לא
 יצא, מפני שאנשי משמר (שהכהנים שהעבודה מוטלת עליהם) משכימין (מקדימין
 לקרותה קודם היום - שמא תמשך עליהן העבודה וימנעו לקרות) ואנשי מעמד (ישראל העומדים
 בשליחות הצבור על הקרבן, שנאמר (במדבר כח, ב) תשמרו להקריב לי: מצוה שיהיו משמרים ועומדים על קרבנם,
 הכי דריש ליה בספרי ובמסכת תענית (כו, א)) מאחרי' (מאחרין - לקרות עד כלות עבודת התמיד)'!
 אמר אביי: לשאר עמא דבירושלים (גירסת רש"י: לשאר עמא - הבאים בעזרה, הוא סימן
 להודיע זמן קריאת שמע).

ואף היא עשתה טבלא:
 שמעת מינה: כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה (ופלוגתא היא במסכת גיטין
 בפרק 'הניזקין' (א, ט)).
 אמר ריש לקיש משום רבי ינאי: באלף בית (אותיות של ראשי התיבות).
 מיתיבי: 'כשהוא כותב (כהן הכותב את המגילה להשקותה) דואה וכותב מה
 שכתוב בטבלא (לפי סימני האותיות)'?
 אימא: רואה וכותב כמה שכתוב בטבלא.
 מיתיבי: 'כשהוא כותב - רואה וכותב מה שכתוב בטבלא; ומה כתוב
 בטבלא? - אם שכב איש אותך [ואם לא שכב] אם שטית אם לא שטית
 [במדבר ה, יח: והשביע אתה הלהן ואמר אל האשה אם לא שכב איש אתך ואם לא שטית טמאה תחת אישך הנקי ממני
 המרים המאזרים האלה פסוק כ: ואת כי שטית תחת אישך וכי נטמאת ויתן איש בך את שכבתו מבלעדי אישך]'
 התם

(יומא לח, א)

בסירוגין (אם לא שָׁכַב [במדבר ה, יח] - אחריו ראשי תיבות עד סוף המקרא, וְאֵת כִּי שְׁטִית [פסוק כ] - ואחריו ראשי תיבות עד סוף המקרא, יִתֵּן ה' אוֹתָךְ ואחריו ראשי תיבות עד סוף המקרא, וְבָאוּ הַמִּים [פסוק כב] ואחריו ראשי תיבות) .

ניקנור נעשו נסים לדלתותיו :

תנו רבנן : 'מה נסים נעשו לדלתותיו ?

אמרו : כשהלך ניקנור להביא דלתות (לשער המזרח של העזרה, ושל נחושת היו) מאלכסנדריא של מצרים, בחזירתו, עמד עליו נחשול (סערה) שבים לטבעו ; נטלו אחת מהן והטילו לים (להקל לספינה) ועדיין לא נח הים מוּזַעֲפוֹ ; בקשו להטיל את חברתה עמד הוא וכרכה (חבקה) ; אמר להם : "הטילוני עמה" ! מיד נח הים מוּזַעֲפוֹ , והיה מצטער על חברתה ; כיון שהגיע לנמלה של עכו (פורט"ו [נמל] מקום שהספינות נמשכות שם ליבשה) - היתה מבצבצת ויוצאה מתחת דופני הספינה ;

ויש אומרים בריה שבים בלעתה והקיא אתה ליבשה ,

ועליה אמר שלמה : (שיר השירים א, יז) קְרוֹת בְּתִינִי אֶרְזִים רְחִיטִנוּ בְּרוֹתֵינִי (רהיטנו - לשון דלת, שהוא רץ ונועל רץ ופותח) ; אל תיקרי 'בְּרוֹתֵינִי' אלא 'ברית ים' (כאילו כרתו ברית זו עם זו, ויש אומרים : ברית ים) [##] ויש לפרש בריית ים, מלשון ברייתא, שיצא

מהים ;

לפיכך כל השערים שהיו במקדש - נשתנו (כשהעשירו) להיות של זהב, חוץ משערי ניקנור מפני שנעשו בו נסים ;

ויש אומרים מפני שנחוששתן מוצהבת היתה .

רבי אליעזר בן יעקב אומר : נחשת קלוניתא (מזוקקת, וכן שם מין נחושת, והוא נחושת קלל) היתה, והיתה מאירה כשל זהב .

משנה :

ואלו לגנאי : של בית גרמו לא רצו ללמד על מעשה לחם הפנים ; של בית אבטינס לא רצו ללמד על מעשה הקטורת ;

הוגרס בן לוי (כלומר : מן הלויים) היה יודע פרק (הכרעת קול נעימה) בשיר ולא רצה ללמד ;

בן קמצר לא רצה ללמד על מעשה הכתב (קושר ארבעה קולמוסין בארבע אצבעותיו וכתב שם בן ארבע אותיות כאחד) ;

על הראשונים נאמר (משלי י, ז) זָכֹר צִדִּיק לְבִרְכָּהּ... , ועל אלו נאמר (המשך הפסוק) וְשֵׁם יִשְׁעִים יִרְקֵב .

גמרא :

תנו רבנן : 'בית גרמו היו בקיאיין במעשה לחם הפנים ולא רצו ללמד ;

שלחו חכמים והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים, והיו יודעין לאפות כמותן ולא היו יודעין לרדות (מן התנור) כמותן : שהללו מסיקין מבחון ואופין מבחון (שהללו שבאו מן האלכסנדריא, לפי שלא יודעים לרדות מן התנור שלא יהא נשבר, לפי שהוא עשוי כמין תיבה פרוצה כמין ספינה, היו יראים לדבקם מבפנים לתנור ואופין אותן מבחוץ), והללו מסיקין מבפנים ואופין מבפנים ; הללו פיתן מתעפשת והללו אין פיתן מתעפשת ;

כששמעו חכמים בדבר, אמרו : כל מה שברא הקב"ה - לכבודו בראו, שנאמר (ישעיהו מג, ט) כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרֵאתִיו [יצרתיו אף עשיתיו] ; וחזרו בית גרמו למקומן ;

שלחו להם חכמים ולא באו ; כפלו להם שכרן (מתרומת הלשכה) ובאו ; בכל יום היו נוטלין שנים עשר מנה והיום עשרים וארבעה ; רבי יהודה אומר : בכל יום עשרים וארבעה, והיום ארבעים ושמונה .

אמרו להם חכמים : מה ראיתם שלא ללמד ?

אמרו להם : יודעין היו של בית אבא שבית זה עתיד ליחרב, שמא ילמוד אדם שאינו מהוגן, וילך ויעבוד עבודה זרה בכך .

ועל דבר זה מזכירין אותן לשבח : מעולם לא נמצאת פת נקיה ביד בניהם, שלא יאמרו 'ממעשה לחם הפנים זה ניזונין', לקיים מה

שנאמר (במדבר לב, כב) [וַיִּכְבְּשֵׁהוּ הָאֶרֶץ לִפְנֵי ה' וְאַחֲרַיִם] וְהָיְתָם נִקְיִים מִ'וּמִשְׁרָאֵל [וְהָיְתָה הָאֶרֶץ הַזֹּאת לָכֵם לְאֻחָזָה לִפְנֵי ה'] .

של בית אבטינס לא רצו ללמד על מעשה הקטורת:
תנו רבנן: 'בית אבטינס היו בקיאים במעשה הקטורת, ולא רצו
ללמד; שלחו חכמים והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים והיו
יודעין לפטם כמותם (לכתוש הסמנין ולערבם יפה, כמו שנאמר (שמות ל, לה) מִמֶּלֶךְ) ולא
היו יודעין להעלות עשן כמותן (שלא היו מכירין בעשב שהוא מעלה את העשן זוקף
ומתמר כמקל): של הללו מתמר ועולה כמקל, של הללו מפציע לכאן
ולכאן; וכששמעו חכמים בדבר אמרו: כל מה שבוא הקב"ה - לכבודו
בואו, שנאמר: (משלי טו, טז) כָּל פֶּעַל ה' לְמַעַנְהוּ [וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה] - וחזרו בית
אבטינס למקומן; שלחו להם חכמים, ולא באו; כפלו להם שכרן -
ובאו; בכל יום היו נוטלין שנים עשר מנה, והיום עשרים
וארבעה; רבי יהודה אומר: בכל יום עשרים וארבעה והיום ארבעים
ושמונה;

אמרו להם חכמים: מה ראיתם שלא ללמד?
אמרו: יודעין היו של בית אבא שבית זה עתיד ליחרב, אמרו: שמא
ילמוד אדם שאינו מהוגן וילך ויעבוד עבודה זרה בכך!
ועל דבר זה מזכירין אותן לשבח: מעולם לא יצאת כלה מבושמת
מבתיהן, וכשנושאים אשה ממקום אחר - מתנין עמה שלא תתבסם,
שלא יאמרו 'מעשה הקטורת מתבסמין', לקיים מה שנאמר והייתם
נקים מה' ומישראל.

תניא: 'אמר רבי ישמעאל: פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאתי אחד
מבני בניהם, אמרתי לו: אבותיך בקשו להרבות כבודן ורצו למעט
כבוד המקום; עכשיו כבוד מקום במקומו ומיעט כבודם (בחורבן ביתו)!
אמר רבי עקיבא: <פעם אחת> סח לי רבי ישמעאל בן לוגא: פעם
אחת יצאתי אני ואחד מבני בניהם לשדה ללקט עשבים, וראיתי
שבכה ושחק; אמרתי לו: מפני מה בכית?
אמר לי: כבוד אבותי נזכרתי;

ומפני מה שחקת?
אמר לי: שעתיד הקב"ה להחזירה לנו;
ומפני מה נזכרת?
אמר לי: (עשב שהוא) מעלה עשן (ראיתי) כנגדי.
הראהו לי!

אמר לי: שבועה היא בידינו שאין מראין אותו לכל אדם.
אמר רבי יוחנן בן נורי: פעם אחת מצאתי זקן אחד ומגילת
סממנין בידו; אמרתי לו: מאין אתה?
אמר לי: מבית אבטינס אני;
ומה בידך?

אמר לי: מגילת סממנין (שכתובין בה שמות סמני הקטורת);
הראהו לי!

אמר לי: כל זמן שבית אבא היו קיימין לא היו מוסרין אותו לכל
אדם, ועכשיו הרי הוא לך והזהר בה.
וכשבאתי וסחתי דברי לפני רבי עקיבא, אמר לי: מעתה אסור לספר
בגנותן של אלו!

מכאן אמר בן עזאי (ממעשה בית גרמו ובית אבטינס שבקשו חכמים לדחותם ממקומם ולא
יכלו): בשמך יקראוך (לא ידאג אדם לומר: פלוני יקפח פרנסתי, כי על כרחך, בשם יקראוך לבא
ולשוב במקומו) ובמקומך יושיבוך

(יומא לח, ב)
ומשלך יתנו לך (כלומר: לא משלהם הוא מתנה, אלא מזונות קצובים לך מן השמים): אין
אדם נוגע במוכן לחכירו, ואין מלכות נוגעת בחכרתה (משהגיע זמן
המלכות ליפול ותעמוד אחרת - לא יאחר זמן) אפילו כמלא נימא (אלא מי שזמנה ליפול בלילה
נופלת בלילה, שנאמר (דניאל ה, ג) בְּהַלְלָא קָטִיל בְּלֹאשְׁצָר, ושזמנה ביום נופלת ביום, שנאמר (יחזקאל ל, יח)
וּבִתְחַפְּנִיחַס חֲשָׁךְ הַיּוֹם).

הוגרס בן לוי [היה יודע פרק בשיר ולא רצה ללמד]:

תניא: 'כשהוא נותן קולו כנעימה - מכניס גודלו לתוך פיו ומניח אצבעו בין הנימין (בין חליקת נימת השפה, נגד מחיצת החוטם), עד שהיו אחיו הכהנים נזקרים כבת ראש (נרתעין מהכרעת הקול) לאחוריהם.'

תנו רבנן: 'בן קמצר לא רצה ללמד על מעשה הכתב; אמרו עליו שהיה נוטל ארבעה קולמוסין בין אצבעותיו, ואם היתה תיבה של ארבע אותיות - היה כותבה כבת אחת; אמרו לו: מה ראית שלא ללמד? כולן מצאו תשובה לדבריהם, בן קמצר לא מצא תשובה לדבריו; על הראשונים נאמר (משלי יז) זָכַר צִדִּיק לְבָרָכָה..., ועל בן קמצר וחביריו נאמר (המשך הפסוק) וְשֵׁם רָשָׁעִים יִרְקָב.' מאי וְשֵׁם רָשָׁעִים יִרְקָב?

אמר רבי אלעזר: רקביבות (רדולי"א = חלודה, ככלי ברזל שאין משתמשין בו) תעלה בשמותן, ולא מסקינן בשמייהו (לא יקרא אדם לבנו שם אדם רשע). מתיב רבינא: 'מעשה בדואג בן יוסף שהניחו אביו בן קטן לאמו; בכל יום היתה אמו מודדתו בטפחים (לידע כמה נוסף בו מיום ליום) ונותנת משקלו (ונותנת המשקל אומד התוספת) של זהב לבית המקדש, וכשגבר אויב - טבחתו ואכלתו, ועליה קונן ירמיה (איכה ב, כ) [רָאָה ה' וְהִבִּיטָה לְמִי עוֹלָלָתָ כֹּהֵן] אִם תֹּאכְלֶנָּה נָשִׁים פְּרִי־עֲלָלִי טַפָּחִים; משיבה רוח הקדש ואומרת [סוף הפסוק] אִם יִהְיֶה בְּמִקְדָּשׁ ה' כֹּהֵן וְנָבִיא (זכריה בן יהוידע הכהן) ' (אלמא מסקינן בשמייהו, דהא דואג האדומי - רשע היה, וזה קראו לתינוק בשמו) ! ?

חזי מאי סליק ביה (ראה מה עלתה ביה: שנשחט) !
אמר רבי אלעזר: צדיק מעצמו (על ידי מעשיו נזכר לטובה), ורשע מחבירו (אף על ידי חבירו נזכר לרעה): צדיק מעצמו - דכתיב (משלי יז) זָכַר צִדִּיק לְבָרָכָה..., ורשע מחבירו - דכתיב [סוף הפסוק] וְשֵׁם רָשָׁעִים יִרְקָב ('שם רשעים' - ולא כתיב 'שם רשע').

אמר ליה רבינא לההוא מרבנן דהוה מסדר אגדתא קמיה: מנא הא מילתא דאמור רבנן 'זכר צדיק לברכה' ?

אמר ליה: דהא כתיב (משלי יז) זָכַר צִדִּיק לְבָרָכָה [וְשֵׁם רָשָׁעִים יִרְקָב] ! מדאורייתא מנא לן ?

דכתיב (בראשית יח, יז) וְהָאֵם הַמְּכַסֶּה אֶת אֲשֶׁר אָנִי עֹשֶׂה (וכיון שהזכיר שמו - ברכו: וכתוב (וסמך ליה) (בראשית יח, יח) וְאֶבְרָהָם הָיוּ לְגוֹי גָּדוֹל וְעָצוּם [וְנִבְרָכוּ בוֹ כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ]. מנא הא מילתא דאמור רבנן 'שם רשעים ירקב' ?

אמר ליה: דהא כתיב וְשֵׁם רָשָׁעִים יִרְקָב ! מדאורייתא מנא לן ?

דכתיב (בראשית יג, יב) [אַבְרָם] יָשָׁב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְלוֹט יָשָׁב בְּעָרֵי הַכְּנָעַן [וַיֹּאחֲלֶה עַד סָדָם], וכתוב (בראשית יג, יג) וְאַנְשֵׁי סָדָם רָעִים וְחָטָאִים לִידֹד מָאֵד.

אמר רבי אלעזר: צדיק דר בין שני רשעים ולא למד ממעשיהם; רשע דר בין שני צדיקים ולא למד ממעשיהם:

צדיק דר בין שני רשעים ולא למד ממעשיהם - עובדיה (עובדיה היה דר בין אחאב ואיזבל);

רשע דר בין שני צדיקים ולא למד ממעשיהם - זה עשו.

ואמר רבי אלעזר: מברכתן של צדיקים אתה למד קללה לרשעים (במקום שהקדוש ברוך הוא מברך את הצדיקים, שם מקלל את הרשעים), ומקללתן של רשעים אתה למד ברכה לצדיקים:

מברכתן של צדיקים אתה למד קללה לרשעים - דכתיב (בראשית יח, יט) כִּי יִדְעֲתִיו לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצֵא אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דִרְדָּרָה לְעֹשׂוֹת צִדָּקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הִבְיֵא ה' עַל אֲבֹרָהֶם אֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר עֲלֵיו, וכתוב בתריה (בראשית יח, כ) וַיֹּאמֶר ה' זַעֲקַת סָדָם וְעִמְרָה כִּי רָבָה [וְחָטָאתָם כִּי כָבְדָה מְאֹד];

מקללתן של רשעים אתה למד ברכה לצדיקים - דכתיב [בראשית יג, יג] וְאַנְשֵׁי סָדָם רָעִים וְחָטָאִים לְה' מָאֵד [בראשית יג, יד] וְהָאֵם הַמְּכַסֶּה אֶת אֲשֶׁר אָנִי עֹשֶׂה [שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֵתָּה שָׁם צָפְנָה וְנִגְבְּה וְקִדְמָה וְיָמִינָה].

ואמר רבי אלעזר: אפילו כשביל צדיק אחד עולם נברא, שנאמר [בראשית א, ד] וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאֹר כִּי טוֹב [וַיִּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ], ואין טוב אלא

צדיק, שנאמר (ישעיהו ג,י) אִמְרוּ צְדִיק כִּי טוֹב [כִּי פָרִי מַעַלְלֵיהֶם יֵאָכְלוּ] (ראה בדעתו להתקיים האור של עולם בשביל הצדיק שהוא טוב).

ואמר רבי אלעזר: כל המשכח דבר מתלמודו - גורם גלות לבניו, שנאמר (הושע י,ד) [נִדְּמוּ עַמִּי מִבְּלִי הַדַּעַת כִּי אֶתָּה הַדַּעַת מֵאֶסֶת וְאִמָּאסָא וְאִמָּאסָא מִכֶּהֱן לִי] וְתִשְׁכַּח תּוֹרַת אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁכַּח בְּנֶיךָ גַּם אֲנִי; רבי אבהו אמר: מורידין אותו מגדולתו, שנאמר כִּי אֶתָּה הַדַּעַת מֵאֶסֶת וְאִמָּאסָא מִכֶּהֱן לִי.

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: אין צדיק נפטר מן העולם עד שנברא צדיק כמותו, שנאמר (קהלת א,ח) וְזֶרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ [וְאֵל מְקוֹמוֹ שׁוֹאֵף זֶרַח הוּא שָׁם]; עד שלא כבתה שמשו של עלי - זרחה שמשו של שמואל הרמתי.

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: ראה הקדוש ברוך הוא שצדיקים מועטין - עמד ושתלן בכל דור ודור, שנאמר (שמואל א ב,ח) [מִקִּים מַעְפָּר דָּל מֵאֲשַׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן לְהוֹשִׁיב עִם נְדִיבִים וְכֹסֵא כְבוֹד וְנִחְלָם] כִּי לֵה' מַצְקִי אֶרֶץ וְיִשֵּׁת עֲלֵיהֶם תִּבֵּל (פירון בכל הדורות, להיות שתות וקיום ויטוד לקיים תבל).

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: אפילו בשביל צדיק אחד העולם מתקיים, שנאמר (משלי י,כה) [כְּעֶבֶר סוּפָה וְאֵין רָשָׁע] וְצְדִיק יִסּוֹד עוֹלָם. רבי חייא דידיה אמר מהכא: (שמואל א ב,ט) רַגְלֵי חֲסִידוֹ יִשְׁמְרוּ [וְרָשָׁעִים בְּחֶשֶׁךְ יִדְּמוּ כִּי לֹא בָלַח יִגְבֵּר אִישׁ] (בשביל חסידיו, כמו ויגבר ה' אתה רגלי (בראשית ל,ל); חסידיו - טובא משמע. אמר רב נחמן בר יצחק: חסידו כתיב).

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כיון שיצאו רוב שנותיו של אדם ולא חטא - שוב אינו חוטא, שנאמר רַגְלֵי חֲסִידוֹ יִשְׁמְרוּ (סופי חסידיו ישמור).

דבי רבי שילא אמרי: כיון שבאה לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושניה ואינו חוטא - שוב אינו חוטא, שנאמר רַגְלֵי חֲסִידוֹ יִשְׁמְרוּ (רגלי חסידיו = משהנהיג בחסד שני רגלים; כמו זה שלש רגלים (במדבר כב,כח) = פעמים - ישמר אותו מן החטא).

אמר ריש לקיש: מאי דכתיב (משלי ג,ד) אִם לִלְצִים הוּא יִלְיָץ וְלַעֲנִיִּים יִתֵּן חֵן? בא לטמא (להיות רשע) - פותחין לו (פתח הטומאה ליכנס בו: מספיקין בידו, ואין מונעין ממנו מן השמים לעכבו; אם ללצים הוא יליץ - אם ללצים הוא בא להתחבר - הוא יליץ, לא ימנעוהו ולא יעזרוהו), בא לטהר - מסייעין אותו (אם ולעניים הוא בא להתחבר - יתן לו חן מי שבידו ליתן).

תנא דבי רבי ישמעאל: 'משל לאדם שהיה מוכר נפט ואפרסמון;

(יומא לט,א)

בא (הלוקח) למדוד נפט, (מפני שריחו רע) אומר לו (המוכר): "מדוד אתה לעצמך"; בא למדוד אפרסמון - אומר לו "המתן לי עד שאמדוד עמך כדי שנתבסס אני ואתה".

תנא דבי רבי ישמעאל: 'עבירה מטמטמת (אוטמת וסותמת מכל חכמה) לבו של אדם, שנאמר (ויקרא יא,מג) [אֵל תִּשְׁקָצוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל הַשָּׁרָץ הַשָּׂרֹץ] וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם וְנִטְמַתֶּם בָּם; אל תקרי 'ונטמאתם' אלא 'ונטמטם' (חסר א').

תנו רבנן: ' (ויקרא יא,מג) [אֵל תִּשְׁקָצוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל הַשָּׁרָץ הַשָּׂרֹץ] וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם וְנִטְמַתֶּם בָּם: אדם מטמא עצמו מעט - מטמאין אותו הרבה (מניחין אותו ליטמא הרבה); והכי קאמר קרא: אל תטמאו בהן, ואם תטמאו - סוף ונטמאתם; מלמטה - מטמאין אותו מלמעלה; בעולם הזה - מטמאין אותו לעולם הבא. תנו רבנן: ' (ויקרא יא,מד) [כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם] וְהִתְקַדְשְׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים [כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל הַשָּׁרָץ הַרְמֵשׁ עַל הָאָרֶץ] (והתקדשתם - מעט, והייתם קדשים - הרבה: הבא ליטהר מסייעין אותו); אדם מקדש עצמו מעט - מקדשין אותו הרבה; מלמטה - מקדשין אותו מלמעלה; בעולם הזה - מקדשין אותו לעולם הבא.

הדרן עלך אמר להם הממונה